

Nota van Antwoord

**Op de zienswijzen op de Concept Notitie Reikwijdte en Detail
Energiebuffer Zuidwending: Project Hystock Waterstofopslag**

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Oktober 2023

Inleiding

De Concept Notitie Reikwijdte en Detail (cNRD) voor het milieu-effect rapport van het project 'Energiebuffer Zuidwending: Project Hystock Waterstofopslag' van EnergyStock heeft ter inzage gelegen van 14 april 2023 t/m 25 mei 2023.

Iedereen kon op het cNRD reageren door het indienen van een zienswijze. Doel van het ophalen van deze zienswijzen is om omwonenden, belanghebbenden en andere omgevingspartijen vanaf het begin een plek in het project en in de afwegingen te geven. Er zijn in totaal 84 zienswijzen ingediend waarvan 22 uniek.

Het ministerie van EZK en EnergyStock bedanken de indieners voor de zienswijzen en het meedenken in dit project. Tijdens de terinzagelegging organiseerde EZK een informatiebijeenkomst op woensdag 10 mei 2023 in De Stainkroeg, Ommelanderswijk 51a in Veendam.

Tijdens deze bijeenkomsten vertelden de initiatiefnemers van Energystock en het ministerie van EZK meer over het project, het voorgenomen milieu-effect onderzoek en de procedure. Uiteraard kon tijdens deze bijeenkomst vragen gesteld worden. De bijeenkomst werd in totaal bijgewoond door 66 bezoekers.

Hoe vind ik mijn ingediende zienswijze terug?

Hieronder vindt u de beantwoording van de ingediende zienswijzen. Hierin vindt u onze antwoorden op de hoofdpunten uit de ingediende zienswijzen en wordt aangegeven of en hoe dit terugkomt in de definitieve Notitie Reikwijdte en Detail en het milieu-effect onderzoek.

Iedereen die voor het einde van de terinzageperiode een zienswijze heeft ingediend, heeft of zal een brief ontvangen waarin het registratienummer van de zienswijze staat. Het registratienummer is tegelijk ook het zienswijzenummer. Aan de hand van dit nummer kan de zienswijze en het antwoord daarop in deze Nota van Antwoord worden gevonden.

Reactietabel

Gebruikte afkortingen in de tabel:

cNRD: Concept notitie Reikwijdte en detailniveau

Commissie-m.e.r.: Commissie voor de milieueffectrapportage

EZK: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

IEA: Integrale Effect Analyse

IMG: Instituut Mijnbouwschade

MER: Milieueffectrapport

NRD: Notitie Reikwijdte en Detail

RCR: Rijkscoördinatieregeling

Overzicht zienswijzen

Zienswijzennummer	Particulier/organisatie
202300884	Particulier
202301056	Particulier
202301188	Particulier
202301204	Particulier
202301226	Particulier
202301227	Particulier
202301228	Particulier
202301229	Particulier
202301250	Particulier
202301253	Particulier
202301254	Provincie Groningen, college van Gedeputeerde Staten, Groningen
202301260	Particulier
202301262	Particulier
202301263	Particulier
202301264	Particulier
202301265	Particulier
202301266	Particulier
202301267	Particulier
202301269	Comité Waterstof Ommelanderswijk, Veendam
202301276	Particulier
202301300	Particulier
202301348	Gemeente Veendam, college van Burgemeester en Wethouders, Veendam
Advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage	

Zienswijzen cNRD

De beantwoordingstabel is als volgt opgebouwd:

Zienswijzennummer		
Sub-nummering	Korte weergave zienswijze	Beantwoording

Beantwoordingstabel

202300884		
1	De keus voor waterstof als een van de belangrijkste dragers van de duurzame energie transitie staat op gespannen voet met het brede scala aan verschillende duurzame energiebronnen dat zo'n transitie moet dragen.	<p>Er bestaan diverse mogelijkheden om de energietransitie te realiseren, het gebruik van waterstof is daar een van. Waarschijnlijk zal de energietransitie bestaan uit het aanwenden van diverse mogelijkheden, dus niet alleen waterstof, maar vooral ook duurzaam opgewekte elektriciteit.</p> <p>De toepassing van waterstof op deze grote schaal is vooral bedoeld voor industriële processen waarbij hele hoge temperaturen nodig zijn en voor de sector zwaar transport. Dit zijn vaak grote uitstoters van CO2. Door de inzet van waterstof i.p.v. fossiele brand- en grondstoffen worden grote stappen gezet om aan de klimaatdoelstellingen te bewerkstelligen.</p>
2	De huidige technieken om waterstof te maken impliceren aanzienlijke energie transitie verliezen.	Iedere omzetting van de ene energievorm naar de andere gaat gepaard met energetische verliezen. Dat is echter geen reden om waterstof niet toe te passen. Daarnaast zijn de nieuwe ontwikkelingen van bijvoorbeeld elektrolyzers veelbelovend qua energieverliezen.
3	Alle milieueffecten moeten worden geëvalueerd.	Alle relevante milieu-effecten worden onderzocht in de MER.
4	Er doen zich nu al ter hoogte van de cavernes aardbevingen voor. De opslag van lucht en waterstof zal op aanzienlijk grotere druk plaatsvinden dan de normale druk op aanleg diepte (200 t.o.v. 100 bar). Onderzocht moet worden hoe het met risico's van geïnduceerde seismiciteit gesteld is	De hier genoemde risico's zullen uitgebreid onderzocht worden in het kader van de MER. Daarnaast wordt het bestaande seismische meetnet uitgebreid.
5	Wat betekent de aanleg van de cavernes voor de stabiliteit in de bodemzone op geringere diepte	Dit is een aspect dat uitgebreid onderzocht gaat worden. Daarnaast is er al veel ervaring in dit gebied opgedaan met de opslag van aardgas in cavernes. Dit heeft tot nu toe niet geleid tot instabiliteit op welke diepte dan ook.
6	Door opwaartse druk vanuit diepe niveaus komen de zoutlagen nog steeds omhoog. Des te meer holtes aangelegd worden, des te meer wordt deze dynamiek aangewakkerd omdat het verschil tussen de dichtheid van de zoutmassa en van de	De bodemeffecten zullen uitgebreid onderzocht worden in het kader van de MER.

	sedimenten buiten de zoutkoepel toeneemt.	
7	Het risico van sinkholes ter hoogte / boven cavernes door percolerend zoet grondwater neemt aanzienlijk toe.	De bodemeffecten zullen uitgebreid onderzocht worden in het kader van de MER. Sinkholes komen in dit gebied niet voor vanwege de diepe ligging van de cavernes en de relatief geringe omvang van de cavernes.
8	Indien elders in Europa al in afzettingen van evaporieten zoals 'onze' Zechstein soortgelijke cavernes al worden benut voor opslag, moet dit worden meegenomen in de reikwijdte van het MER. Eerdere opslag exercities in Duitsland hebben tot hoofdpijndossiers geleid zoals de lekkage van opgeslagen radioactief afval.	De in het buitenland opgedane ervaringen met gelijksoortige cavernes worden meegenomen in de ontwikkelingen van de nieuwe cavernes.
202301056		
1	Opslag elders	Het kabinet heeft aangegeven, o.a. richting de Tweede Kamer, dat er behoefte is aan de inzet van waterstof richting 2030. Het gaat dan om het in gebruik hebben van een waterstoftransportnet inclusief de opslag van waterstof. Waterstof gaat dienen als alternatieve grond/brandstof voor fossiele stoffen, die geleidelijk aan worden uitgefaseerd. Het kabinet wil hiermee de klimaatdoelstellingen halen. Zuidwending is de enige locatie in Nederland waar dit voor 2030 gerealiseerd kan worden. Dit komt voornamelijk omdat hier al sprake is van zoutwinning en sinds 2010 van gasopslag, waardoor allerlei benodigde faciliteiten reeds aanwezig zijn.
2	Er wordt al aardgas opgeslagen in de zoutcavernes. Als het aardgas en waterstof om wat voor reden bij elkaar komen, wat gebeurt er dan?	In de zoutcavernes wordt of aardgas opgeslagen of waterstof. Indien een bestaande aardgascaverne wordt ingezet voor opslag van waterstof, zal eerst alle aardgas daaruit worden verwijderd voordat er waterstof in gaat. De cavernes zijn gescheiden van elkaar door dikke lagen zout. Er worden ruime veiligheidsafstanden aangehouden tussen de cavernes. Ook worden aardgas en waterstof aangevoerd via verschillende toevoerleidingen, waardoor een mengscenario onmogelijk is. Aardgas en waterstof komen niet bij elkaar en er zal daarom niets gebeuren. Ten overvloede levert het mengen van aardgas en waterstof daarbij geen gevaren op.
3	Nobian gaat nieuwe zoutwinningslocaties aanmaken. Wat gebeurt er met de bodem als er steeds drukverschil komt door aan en afvoer van gas en stikstof en zoutwinning?	Het onderwerp bodem komt nadrukkelijk aan bod in de MER. In het kader van de MER wordt een uitgebreide bodemstudie uitgevoerd waarbij de effecten van zoutwinning, gaswinning, gasopslag en de waterstofopslag worden meegenomen (zie paragraaf 4.4 van de cNRD). Die studie moet inzicht geven in de effecten van voornoemde activiteiten op de bodem, zowel apart per activiteit, als voor de gezamenlijke (cumulatieve) effecten van alle activiteiten gezamenlijk. Ook zal onderzocht worden / ingegaan worden op de effecten van het injecteren van waterstof in de cavernes en het uitzenden van waterstof uit de cavernes. Hierbij komen ook drukverschillen aan de orde. De druk in de cavernes zal variëren tussen 80 en 200 bar. De minimumdruk

		<p>zorgt dat de vorm van de caverne ten allen tijde intact blijft. EnergyStock heeft 10 jaar ervaring met het bedrijven van de aardgasbuffer. Dit heeft ons geleerd dat er aan de oppervlakte geen merkbaar effect is van de wisselingen in injecteren en uitzenden in de diepe ondergrond, en de drukverschillen die daarmee gepaard gaan.</p> <p>Door de zoutwinning op zichzelf ontstaat geen drukverschil, dat gebeurt met vrij constante druk.</p>
202301188		
1	<p>Nee, wat afspraak was is opslag aardgas en tegen opslag waterstof. Gevaar waterstof vele malen hoger dan gas. Extra gevaar voor gebouwen scheur vorming ivm trillingen etc.</p>	<p>De opslag van aardgas in zoutcavernes vindt plaats sinds 2010. Hierbij zijn in al die jaren geen veiligheidsproblemen geweest, waarmee is aangetoond dat deze cavernes veilig zijn te bedrijven. Ook in het buitenland, waaronder Duitsland, wordt gasopslag al vele jaren succesvol toegepast.</p> <p>Ten behoeve van het veilig kunnen opslaan en weer uitzenden van waterstof in zoutcavernes zijn door EnergyStock proeven gedaan in een bestaand boorgat op de locatie Zuidwending. Er zijn testen gedaan op lekdichtheid onder hoge druk, materiaalsterkten, gesteente onderzoek etc. Bij deze testen was de toezichthouder, Staatstoezicht op de Mijnen nauw betrokken. Uit deze testen kan geconcludeerd worden dat het opslaan en weer uitzenden van waterstof in zoutcavernes op een veilige en betrouwbare manier mogelijk is.</p> <p>Ook is uit het onderzoek gebleken dat het risico van waterstof niet groter is dan van aardgas. In het MER zal uitgebreid aandacht worden besteed aan de aspecten veiligheid en risico's van waterstofopslag.</p> <p>Er is begrip voor zorgen over trillingen. Onderzoek naar bodemtrillingen maakt onderdeel uit van het MER. In de bodem vinden voortdurend (micro)trillingen plaats. De oorzaak kan liggen in natuurlijke processen en in ondergrondse activiteiten. Deze worden samen met externe experts gemonitord, waaronder het KNMI, met een microseismisch meetnetwerk. De gemeten trillingen zijn dusdanig zwak dat ze niet voelbaar zijn en niet kunnen leiden tot schade.</p> <p>Zie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/msm</p>
2	<p>Lange procedures vergoeding reparatie etc.</p>	<p>In principe kan de schade snel hersteld worden na vaststelling van de oorzaak. Mocht de opslag van waterstof onverhoopt leiden tot schade, dan is EnergyStock daarvoor aansprakelijk. Momenteel heeft EnergyStock een eigen schadeprocedure. Meldingen kunnen worden gedaan via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast. EnergyStock is in gesprek met EZK en de commissie Mijnbouwschade om schadeafhandeling door dit onafhankelijke loket te laten beoordelen.</p> <p>Bij vermoeden van schade door olie-, gas- of zoutwinning buiten het effectgebied van het Groningenveld kan daarvan melding worden gedaan bij de Commissie Mijnbouwschade. De commissie onderzoekt de melding en geeft een onafhankelijk advies over de grote van de schade en of deze veroorzaakt is door mijnbouw. De betrokken mijnbouwbedrijven volgen het advies van de commissie en vergoeden de schade. Zoutwinning door Nobian valt al onder dit loket.</p> <p>Schades die toe te wijzen zijn aan gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag Norg kunnen worden gemeld bij het Instituut Mijnbouwschade (IMG). Het IMG beslist over de schademelding. Schade als gevolg van Mijnbouwactiviteiten anders dan Groningenveld of gasopslag Norg valt onder Commissie Mijnbouwschade. De commissie Mijnbouwschade en</p>

		het IMG fungeren hierbij feitelijk als een loket en hanteren een 'no wrong door' principe.
202301204		
1	Waarom wordt de buffer zo dicht op woonwijken geplaatst? Waterstof is vele malen meer brandgevaarlijker en bij ontsteking ontstaat een geweldige luchtdrukverplaatsing!	<p>In de cNRD, paragraaf 2, wordt uitgelegd waarom Zuidwending is voorgesteld als locatie voor de waterstofopslag, en dit is ook terug te vinden in sectie 4.6 van de kamerbrief over de Programma Energie Hoofdstructuur, zie https://open.overheid.nl/documenten/ronl-f342140e4617650519c316c1b2113a0d88c28dd4/pdf</p> <p>In de MER zal worden getoetst of de veiligheid van omwonenden vanwege de afstand tot bebouwing en andere objecten kan worden gegarandeerd binnen de daarvoor geldende wet- en regelgeving.</p> <p>In 2020 is er een grondige analyse gedaan van de risico's en effecten van een (mogelijke) waterstof-lekkage in het leidingnetwerk. De conclusies hiervan zijn in hoge mate relevant en vergelijkbaar met de omstandigheden rondom de waterstofopslag(installatie). In grote lijnen wijken het gedrag en gevolgen van een waterstoflek en ontsteking ervan niet wezenlijk af van een aardgaslek. Als het lek zich voordoet uit een bovengrondse installatie zal er geen schokgolf ontstaan. Zie: https://www.netbeheernederland.nl/_upload/Files/Waterstof_56_770e4ce970.pdf</p> <p>De risico-contouren (i.e. veilige afstanden tot bebouwing) worden geanalyseerd en beoordeeld met wet- en regelgeving zoals beschreven in het antwoord op 202301276-1. Voorlopige resultaten geven aan dat de toelaatbare risicocontouren op grote afstand van bebouwing blijven. Details worden onderzocht als onderdeel van het MER.</p>
2	Wat doet dit met de huizenprijzen nu en in de toekomst? Wie is dan de verantwoordelijke om schadeloos gesteld te worden voor de dan gestelde woningprijzen voor nu en de toekomst? Wat als er bodemverzakkingen en/of aardbevingen voorkómen? Wie is dan de verantwoordelijke om schadeloos gesteld te worden voor de dan gestelde woningprijzen voor nu en de toekomst.	<p>Mocht de opslag van waterstof onverhoopt leiden tot aantoonbare waardedaling van uw woning, dan kan EnergyStock daarvoor aansprakelijk gesteld worden. Momenteel heeft EnergyStock een eigen schadeprocedure. Meldingen kunnen worden gedaan via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast. EnergyStock is in gesprek met EZK en de commissie Mijnbouwschade om schadeafhandeling door dit onafhankelijke loket te laten beoordelen. Vanaf dan geldt:</p> <p>Bij vermoeden van schade door olie-, gas- of zoutwinning buiten het effectgebied van het Groningenveld kan daarvan melding worden gedaan bij de Commissie Mijnbouwschade. De commissie onderzoekt de melding en geeft een onafhankelijk advies over de grote van de schade en of deze veroorzaakt is door mijnbouw. De betrokken mijnbouwbedrijven volgen het advies van de commissie en vergoeden de schade. Zoutwinning door Nobian valt al onder dit loket.</p> <p>Schades die toe te wijzen zijn aan gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag Norg kunnen worden gemeld bij het Instituut Mijnbouwschade (IMG). Het IMG beslist over de schademelding. Schade als gevolg van Mijnbouwactiviteiten anders dan Groningenveld of gasopslag Norg valt onder Commissie Mijnbouwschade. De commissie Mijnbouwschade en het IMG fungeren hierbij feitelijk als een loket en hanteren een 'no wrong door' principe.</p>
3	Wat als het project niet slaagt? Wordt dan alles hersteld zoals gestart en op welke termijn?	Als het project niet doorgaat zal de bovengrond terug gebracht worden in de oorspronkelijke staat.

4	Is onze ondergrond niet al voldoende belast, waarom alwéér Groningen?	<p>Het kabinet heeft aangegeven, o.a. richting de Tweede Kamer, dat er behoefte is aan de inzet van waterstof richting 2030. Het gaat dan om het in gebruik hebben van een waterstoftransportnet inclusief de opslag van waterstof. Waterstof gaat dienen als alternatieve grond/brandstof voor fossiele stoffen, die geleidelijk aan worden uitgefaseerd. Het kabinet wil hiermee de klimaatdoelstellingen halen.</p> <p>Zuidwending is de enige locatie in Nederland waar dit op korte termijn gerealiseerd kan worden. Dit komt voornamelijk omdat hier al sprake is van zoutwinning en sinds 2010 van gasopslag, waardoor allerlei benodigde faciliteiten reeds aanwezig zijn. De jarenlange ervaring met de gasopslag laat zien dat het opslaan van gassen in cavernes veilig kan.</p> <p>In het kader van de MER wordt opnieuw een uitgebreide bodemstudie uitgevoerd waarbij de zoutwinning, gaswinning, gasopslag en de waterstofopslag worden meegenomen. Die studie moet inzicht geven in de effecten van voornoemde activiteiten op de bodem. Mogelijk dat de effecten van de opslag van perslucht worden meegenomen, afhankelijk van het wel of niet doorgaan van dat initiatief.</p>
5	Ook opslag van waterstof in de voormalige mijnen moet worden onderzocht.	<p>Naar wij aannemen doelt indiener op de voormalige steenkoolmijnen in Limburg. Voor dit project is geen opslag van waterstof in mijnen mogelijk en dat wordt daarom niet onderzocht. In algemene zin zijn de voormalige mijnen niet zodanig gasdicht afgesloten of af te sluiten dat deze geschikt zijn als gas- of waterstofopslag omdat mijnen in relatief ondiepe en meestal poreuze gesteenten zijn ontwikkeld.</p>
6	Ik wil weten of het huidige netwerk bestand is tegen de hoge druk waarmee waterstof wordt opgeslagen.	<p>Het huidige aardgasnetwerk op de locatie Zuidwending wordt gebruikt voor de opslag en weer uitzenden van aardgas. Dit netwerk wordt niet gebruikt voor transport van waterstof. Er komen nieuwe hogedrukleidingen van en naar de cavernes en om te verbinden met het landelijke waterstofnetwerk. Die (nieuwe) leidingen zullen qua ontwerp en uitvoering voldoende sterk zijn om waterstof te kunnen transporteren met de veiligheidsfactoren die daarbij horen in de wet- en regelgeving.</p>
7	18 april is er een bijeenkomst geweest voor 30 inwoners van de Ommelanderswijk over de plaatsing van de aansluiting op de cavernes. Waarom zijn hierbij geen inwoners van Nieuwe Pekela betrokken.	<p>Op 18 april 2023 is EnergyStock in gesprek gegaan met de direct omwonenden van de nieuw aan te leggen cavernepads (een geasfalteerde plaat van ca. 62 x 80 meter, waarop 2 afsluitergroepen worden geplaatst). Dit is alleen voor direct omwonenden een zichtbaar element in het landschap en daarom is met deze specifieke groep omwonenden overleg geweest over de randvoorwaarden die zij van belang vinden voor de locatie van de cavernepads. Hiervoor zijn 90 adressen aangeschreven aan Ommelanderswijk, gelegen tussen de Tonckelweg en Zoutweg. 30 omwonenden hebben gehoor gegeven aan de uitnodiging.</p>
8	Ik maak mij zorgen over mogelijke bodemdaling en de schade die dit aan mijn woning kan veroorzaken. Ik wil geïnformeerd worden hoe eventuele schade wordt afgehandeld en welke procedure hiervoor moet worden gevolgd. Ik wil een harde garantie dat schade aan mijn woning wordt vergoed.	<p>Momenteel heeft EnergyStock een eigen schadeprocedure. Meldingen kunnen worden gedaan via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast. EnergyStock is in gesprek met EZK en de commissie Mijnbouwschade om schadeafhandeling door dit onafhankelijke loket te laten beoordelen. Vanaf dan geldt:</p> <p>Bij vermoeden van schade door olie-, gas- of zoutwinning buiten het effectgebied van het Groningenveld kan daarvan melding worden gedaan bij de Commissie Mijnbouwschade. De commissie onderzoekt de melding en geeft een onafhankelijk advies over de grootte van de schade en of deze veroorzaakt is door mijnbouw. De betrokken mijnbouwbedrijven volgen het advies van de commissie en vergoeden de schade. Zoutwinning door Nobian valt al onder dit loket.</p> <p>Schades die toe te wijzen zijn aan gaswinning uit het</p>

		Groningenveld of de gasopslag Norg kunnen worden gemeld bij het Instituut Mijnbouwschade (IMG). Het IMG beslist over de schademelding. Schade als gevolg van Mijnbouwactiviteiten anders dan Groningenveld of gasopslag Norg valt onder Commissie Mijnbouwschade. De commissie Mijnbouwschade en het IMG fungeren hierbij feitelijk als een loket en hanteren een 'no wrong door' principe.
9	Ook maak ik mij zorgen over het effect op de waarde(daling) van mijn woning als gevolg van de uitvoering van dit project.	Mocht de opslag van waterstof onverhoopt leiden tot aantoonbare waardedaling van uw woning, dan kan EnergyStock daarvoor aansprakelijk gesteld worden. Zie verder antwoord 202301204-8.
10	Voorts stel ik het op prijs als er voorlichting wordt gegeven in de vorm van een plenaire presentatie waar de aanwezigen vragen kunnen stellen en kunnen reageren op wat er aan de orde komt.	<p>Het ministerie van EZK is bevoegd gezag voor de Rijkscoördinatieregeling. Daarbij kiest EZK voor een inloopmarkt om belangstellenden te informeren en hen gelegenheid te geven vragen te stellen en zienswijzen in te dienen.</p> <p>De ervaring leert dat het werken met informatiestands drempelverlagend werkt, waardoor mensen eerder geneigd zijn tot het stellen van gerichte vragen. Daarmee beantwoordt deze methode aan de doelstelling van inloopavonden, namelijk het bieden van informatie, het kunnen stellen van vragen en daarmee ondersteunen aan eventuele inspraak. Gezien de positieve ervaringen zien wij geen reden om een plenaire presentatie te geven tijdens deze avonden.</p> <p>EnergyStock organiseert regelmatig bijpraatsessies, waarvoor ze inwoners uitnodigt van het gebied dat ze met haar activiteiten beïnvloedt. Dat betreft met name Zuidwending en Ommelanderwijk.</p> <p>EnergyStock is in overleg met de gemeente Pekela hoe inwoners van Nieuwe Pekela nader geïnformeerd kunnen worden.</p>
11	Tot slot stel ik het op prijs als er over dit project een lijst met veelgestelde vragen en antwoorden(Q&A) beschikbaar wordt gesteld en up-to-date wordt gehouden.	Dit is een goede suggestie die wij mee zullen nemen. Overigens is heel veel informatie te vinden op de website https://www.energiebufferzuidwending.nl/bibliotheek
202301226		
1	<p>Vanaf het Heeresmeer is er zicht op de te bouwen locatie, een recreatie gebied met uitzicht op een industrieterrein is niet wenselijk. In de plannen zou dit ook meegenomen moeten worden.</p> <p>De uitstraling van het de bovengrondse installatie zou aan het zicht onttrokken moeten worden, door een wal en/of bomen. Het gebied tussen Veendam en Pekela lijkt nu meer op een industrie gebied,</p>	<p>Wij begrijpen de zorgen over een zorgvuldige inpassing van de installaties in het landschap. Net als bij de ontwikkeling van Aardgasbuffer Zuidwending zal voor de inpassing van de waterstof gerelateerde installaties een landschappelijk inpassingsplan worden opgesteld. EnergyStock streeft ernaar de inpassing zorgvuldig en met oog voor verschillende belangen in de omgeving vorm te geven. Het landschappelijk inpassingsplan zal daarom in afstemming met de omgeving worden opgesteld.</p> <p>Arcadis, dat ook voor de bestaande installaties de landschappelijke inpassing heeft uitgewerkt, wordt gevraagd hoe de locatie ingericht en omgeven kan worden om het aanzicht zo goed mogelijk in het landschap in te passen. De uitkomsten zullen stap voor stap met de omgeving worden gedeeld.</p> <p>Voor de gasopslaginstallatie is destijds een landschappelijk ontwerp gemaakt en dit wordt betrokken bij het ontwerp van de waterstofinstallatie. Eerst was de gedachte dat er een noord-zuid doorkijkje moest blijven, later heeft EnergyStock</p>

	met meerdere boorputten.	<p>ook bomen aan de voorzijde (oost-west) toegevoegd. Er is gekozen voor zeven verschillende soorten bomen met verschillende bloeitijden, waaronder de els, berk, boswilg en de moerasedik. Deze bomen zullen over enige jaren als ze wat groter zijn een mooie zichtbepalende uitstraling geven.</p> <p>Langs de installatie(s) zijn/worden aarden wallen gelegd om deze aan het zicht te onttrekken. Een aantal bewoners heeft aangegeven om nog meer bomen te planten om de installaties aan het zicht te onttrekken. Andere bewoners geven aan dat ze het landschap zo open mogelijk willen houden.</p> <p>EnergyStock antwoordt dat er verschillende belangen spelen. Enerzijds die van (verschillende groepen) bewoners, maar ook die van faunabeheerders en agrariërs. De omliggende gronden zijn van laatstgenoemden en bomen kunnen overlast geven op hun grond (loof, zaden). EnergyStock geeft aan dat er rekening moet worden gehouden met de belangen van alle partijen en zal dit in overleg met hen doen.</p>
2	Het is er nooit meer donker ook mede door de windmolens. Dit gebied zou aan alle kanten aan het zicht onttrokken moeten worden. Er is geen sprake meer van een open landschap die zo kenmerkend is voor de Veenkoloniën. Dit gaat in de toekomst dus nog erger worden.	<p>Net zoals bij de installatie voor de opslag van aardgas in cavernes, zal bij het ontwerp van de installatie voor de opslag van waterstof rekening worden gehouden met het voorkómen van licht-overlast. In principe is de installatie 's nachts niet verlicht.</p> <p>Nobian gaat in 2024 evaluatieboringen verrichten en na 2026 de productieboringen voor de nieuwe cavernes. Dergelijke boringen hebben in het verleden tot tijdelijke lichtoverlast geleid, met name gedurende de nachtelijke uren. De bouwlocaties waren verlicht omdat de booractiviteiten uit technisch oogpunt niet kunnen pauzeren. EnergyStock gaat in overleg met Nobian om deze overlast bij de voorgenomen boringen zoveel mogelijk te voorkómen. Ook tijdens de bouwfase van de installatie voor waterstofopslag zal rekening worden gehouden met het voorkómen van hinder door licht van de bouwactiviteiten.</p>
3	Bodemdaling, er is in dit gebied sprake van gestapelde mijnbouw (zoutwinning, gasbuffer, zandwinning en waterstofopslag). Het effect van al deze activiteiten tezamen zou onderzocht moeten worden.	<p>Er is inderdaad sprake van stapeling van mijnbouwactiviteiten bij Zuidwending; uitlopers van Annerveenscheveld (NAM), Groninger gasveld (NAM), zoutwinning (Nobian), gasopslag (EnergyStock) en in toekomst waterstofopslag (EnergyStock) en mogelijk perslucht opslag (Corre Energy).</p> <p>EnergyStock werkt conform mijnbouwvergunningen en de toezichthouder Staatstoezicht op de Mijnen houdt toezicht op de activiteiten van EnergyStock, net als bij de andere mijnbouwbedrijven.</p> <p>In het kader van de MER wordt een uitgebreide bodemstudie uitgevoerd waarbij de mogelijke gecombineerde (cumulatieve) effecten van zoutwinning, gaswinning, gasopslag en de waterstofopslag worden meegenomen. Die studie moet inzicht geven in de effecten van voornoemde activiteiten op de bodem. Mogelijk dat de effecten van de opslag van perslucht worden meegenomen, afhankelijk van het wel of niet doorgaan van dat initiatief.</p>
4	Het geluidsniveau van de huidige gaslocatie is merkbaar als trilling. Vooral in de vroege ochtend is dit te voelen. Er komt een tweede locatie bij die ook gebruik maakt van compressoren. Dit betekent een verdubbeling van het geluidsniveau. De	<p>In het MER zal onderzocht worden wat de impact van geluid zal zijn. Ook zal het MER maatregelen in kaart brengen om deze effecten indien noodzakelijk af te zwakken. Daarvoor geldt bovendien ook dat door het bevoegd gezag voorschriften zullen worden opgenomen over welke maatregelen EnergyStock moet treffen om mogelijke overlast te beperken.</p> <p>Ter voorbereiding op de MER en het vergunningentraject is het aspect geluid al vanaf het begin van het ontwerp een belangrijk onderwerp. Op basis van de te verwachten geluidsbronnen is een aanzet gemaakt van een geluidsmodel dat verder wordt verfijnd naarmate er meer gegevens bekend zijn. Op deze wijze wordt voortdurend gemonitord of het te</p>

	<p>toename van geluid zou ook aan de kant van Nieuwe Pekela getoetst moeten worden. Er kunnen dan maatregelen genomen worden om overlast van hetgeluid te voorkómen.</p>	<p>verwachten geluid binnen de eisen uit wet en regelgeving zal blijven. EnergyStock heeft daarnaast TNO ingeschakeld om in het ontwerp al elementen in te brengen om laagfrequente trillingen en brongeluid al zoveel mogelijk te beperken. Hieruit komt een geluidscontour die wordt vastgelegd in het ruimtelijk plan (projectbesluit). Wanneer (nu of in de toekomst) overlast van geluid wordt ervaren, kan contact worden opgenomen met EnergyStock. Zie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast</p>
5	<p>Vanaf het Heeresmeer is er zicht op de te bouwen locatie, een recreatie gebied met uitzicht op een industrieterrein is niet wenselijk. In de plannen zou dit ook meegenomen moeten worden.</p>	<p>Wij begrijpen de zorgen over een zorgvuldige inpassing van de installaties in het landschap. Net als bij de ontwikkeling van Aardgasbuffer Zuidwending zal voor de inpassing van de waterstof gerelateerde installaties een landschappelijk inpassingsplan worden opgesteld. EnergyStock streeft ernaar de inpassing zorgvuldig en met oog voor verschillende belangen in de omgeving vorm te geven. Het landschappelijk inpassingsplan zal daarom in afstemming met de omgeving worden opgesteld.</p> <p>Arcadis, dat ook voor de bestaande installaties de landschappelijke inpassing heeft uitgewerkt, wordt gevraagd hoe de locatie ingericht en omgeven kan worden om het aanzicht zo goed mogelijk in het landschap in te passen. De uitkomsten zullen stap voor stap met de omgeving worden gedeeld.</p> <p>Voor de gasopslaginstallatie is destijds een ontwerp gemaakt en dit wordt betrokken bij het ontwerp van de waterstofinstallatie. Eerst was de gedachte dat er een noord-zuid doorkijkje moest blijven, later heeft EnergyStock ook bomen aan de voorzijde (oost-west) toegevoegd. Er is gekozen voor zeven verschillende soorten bomen met verschillende bloeitijden, waaronder de els, berk, boswilg en de moeraseik. Deze bomen zullen over enige jaren als ze wat groter zijn een mooie zichtbepalende uitstraling geven.</p> <p>Langs de installatie(s) zijn/worden aarden wallen gelegd om deze aan het zicht te onttrekken. Een aantal bewoners heeft aangegeven om nog meer bomen te planten om de installaties aan het zicht te onttrekken. Andere bewoners geven aan dat ze het landschap zo open mogelijk willen houden. EnergyStock antwoordt dat er verschillende belangen spelen. Enerzijds die van (verschillende groepen) bewoners, maar ook die van faunabeheerders en agrariërs. De gronden zijn van laatstgenoemde en bomen geven overlast op hun grond (loof, zaden). EnergyStock geeft aan dat er rekening moet worden gehouden met de belangen van alle partijen en zal dit in overleg met hen doen.</p>
202301227		
1	<p>Ik wil dat onderzocht wordt of het mogelijk is om waterstof in de gasleidingen in deze gemeente te brengen, bijvoorbeeld door middel van een proef- of demonstratie-project.</p>	<p>Deze cNRD en de Milieueffectrapportage betreffen het project tot opslag van waterstof in de zoutkoepels bij Zuidwending. De aanwezigheid van waterstofinfrastructuur geeft opties tot verdere projectontwikkeling in de toekomst, bijvoorbeeld zoals genoemd in deze zienswijze.</p> <p>Dat ligt echter buiten de scope van dit project en deze cNRD. Aansluiting van woningen op het toekomstige waterstofnetwerk is een werkbaar concept dat op dit moment voor het eerst getest gaat worden in Wagenborgen (Groningen). De regionale netbeheerder, en niet EnergyStock, is de instantie die hieraan uitvoering zal geven.</p> <p>Dit project richt zich met name op het voor grote gebruikers van fossiele energie en grondstoffen beschikbaar stellen van waterstof. Deze grote gebruikers kunnen daarmee de</p>

		<p>omschakeling van fossiele energie naar duurzaam opgewekte waterstof maken. Door deze specifieke doelgroep CO₂-vrij te maken worden grote stappen gezet om de klimaatdoelstellingen te kunnen halen.</p> <p>Een waterstofnetwerk op gemeentelijk niveau valt buiten de grenzen van dit project. Uw suggestie om een proefproject uit te voeren kunt u het beste bespreken met uw gemeente.</p>
2	Daarbij zou ik een vergelijking willen zien met (aard)warmteprojecten	<p>De gemeente Veendam heeft in 2022 een warmtevisie ontwikkeld, waarin dergelijke proefprojecten wellicht een rol kunnen spelen. De gemeente kan ook vragen over mogelijke (aard)warmteprojecten in de regio beantwoorden. Zie voor meer informatie de website: https://www.veendam.nl/Onderwerpen/Bouwen_verkeer_en_omgeving/Warmtevisie</p>
202301228		
1	Ik wil dat de uitbreiding van de bovengrondse installatie zodanig wordt uitgevoerd dat de in het landschap is ingepast wat betreft groen, bomen enz. en het nieuwe complex niet als industriecomplex zichtbaar is.	<p>Wij begrijpen de zorgen over een zorgvuldige inpassing van de installaties in het landschap. Net als bij de ontwikkeling van Aardgasbuffer Zuidwending zal voor de inpassing van de waterstof gerelateerde installaties een landschappelijk inpassingsplan worden opgesteld. EnergyStock streeft ernaar de inpassing zorgvuldig en met oog voor verschillende belangen in de omgeving vorm te geven.</p> <p>Arcadis, dat ook voor de bestaande installaties de landschappelijke inpassing heeft uitgewerkt, wordt gevraagd hoe de locatie ingericht en omgeven kan worden om het aanzicht zo goed mogelijk in het landschap in te passen. De uitkomsten zullen stap voor stap met de omgeving worden gedeeld.</p> <p>Voor de gasopslaginstallatie is destijds een ontwerp gemaakt en dit wordt betrokken bij het ontwerp van de waterstofinstallatie. Eerst was de gedachte dat er een noord-zuid doorkijkje moest blijven, later heeft EnergyStock ook bomen aan de voorzijde (oost-west) toegevoegd. Er is gekozen voor zeven verschillende soorten bomen met verschillende bloeitijden, waaronder de els, berk, boswilg en de moeraseik. Deze bomen zullen over enige jaren als ze wat groter zijn een mooie zichtbepalende uitstraling geven.</p> <p>Langs de installatie(s) zijn/worden aarden wallen gelegd om deze aan het zicht te onttrekken. Een aantal bewoners heeft aangegeven om nog meer bomen te planten om de installaties aan het zicht te onttrekken. Andere bewoners geven aan dat ze het landschap zo open mogelijk willen houden. EnergyStock antwoordt dat er verschillende belangen spelen. Enerzijds die van (verschillende groepen) bewoners, maar ook die van faunabeheerders en agrariërs. De gronden zijn van laatstgenoemde en bomen geven overlast op hun grond (loof, zaden). EnergyStock geeft aan dat er rekening moet worden gehouden met de belangen van alle partijen en zal dit in overleg met hen doen.</p>
202301229		
1	Er zijn verschillende projecten in onze omgeving die alle de beweging in de bodem (trillingen, bodemverzakking enz.) veroorzaken. Ik wil dat wordt onderzocht en gerapporteerd hoe deze verschillende activiteiten elkaar beïnvloeden en hoe men	<p>Er is inderdaad sprake van stapeling van mijnbouwactiviteiten bij Zuidwending; uitlopers van Annerveenscheveld (NAM), Groninger gasveld (NAM), zoutwinning Nobian, gasopslag (EnergyStock) en in toekomst waterstofopslag (EnergyStock) en mogelijk persluchttopslag (Corre Energy) terwijl eromheen ook windturbines staan en er zonneparken zijn en worden ontwikkeld.</p> <p>EnergyStock werkt conform mijnbouwvergunningen en de toezichthouder Staatstoezicht op de Mijnen houdt toezicht op de activiteiten van EnergyStock, net als bij de andere mijnbouwbedrijven.</p>

	denkt de gevolgen hiervan te voorkómen cq. beheersen.	In het kader van de MER wordt een uitgebreide bodemstudie uitgevoerd waarbij de zoutwinning gaswinning, gasopslag en de waterstofopslag worden meegenomen. Die studie moet inzicht geven in de effecten van voornoemde activiteiten op de bodem. Mogelijk dat de effecten van de opslag van perslucht worden meegenomen, afhankelijk van het wel of niet doorgaan van dat initiatief.
202301250		
1	Helaas heb ik nimmer een reactie mogen ontvangen op mijn bijgesloten reactie van 16 juli 2022. Is ook deze fase weer louter bedoeld voor het afvinklijstje of heeft de Staat der Nederlanden ondertussen iets geleerd van de uitkomsten van de beide meest recente Parlementaire Enquêtes?	Het projectvoornemen is eerder gepubliceerd op 10 juni 2022 en voor eenieder gedurende zes weken ter inzage gelegd. U geeft aan dat u op van 16 juli 2022 een reactie hebt ingediend. Deze reactie heeft het ministerie van EZK niet bereikt. U bent niet bekend bij het ministerie EZK en EnergyStock uit eerder contact over dit project. In de door de indiener als bijlage bijgevoegde reactie uit 2022 is te zien dat daarin geen verwijzing is naar de naam van het project, een plaatsnaam of projectvoornemen referentie. Het is mogelijk dat het hierdoor helaas niet in het dossier terug te vinden is. Door deze details nu tijdens de zienswijzeperiode van de CNRD te geven kunnen we alsnog kennis nemen van uw brief. Vrijwel alle onderwerpen uit die brief uit 2022 zullen terugkomen in de MER toetsing.
	Op deze nieuwe ontwikkeling is de Contourennota aanpassing Mijnbouwwet van toepassing; parallel aan diverse niet opgevolgde verzoeken tot handhaving is er immers zicht op legalisering. Dat houdt in dat de aanpak van 'ja, mits' naar 'nee, tenzij' zou moeten gaan.	De Contourennota geeft een toekomstvisie op ontwikkeling van de Mijnbouwwet. Totdat de Contourennota vertaald wordt naar wetwijzigingen (wat zoals in de Contourennota wordt vermeld jaren gaat duren) is de huidige Mijnbouwwet van kracht. Deze cNRD wordt behandeld onder de huidige Mijnbouwwet. De Contourennota geeft wel aan dat waterstofopslag in zoutcavernes van nationaal belang wordt geacht (quote; <i>"Het kabinet ziet dat bij de opslag van energiedragers zoals waterstof in daarvoor geschikte zoutcavernes een belangrijke rol kunnen spelen. Het (her)gebruik van zoutwinlocaties ten behoeve van het toekomstig energiesysteem wordt daarmee van nationaal belang"</i> - unquote). Met betrekking tot de zienswijze is EnergyStock van mening dat de manier waarop dit project wordt ontwikkeld en hoe we de lokale belanghebbenden betrekken bij de plannen, in lijn is met de wens in de Contourennota (vroeg betrokkenheid van burgers en omgeving).
2	Op 25 april 2023 is de kabinetsreactie 'Nij begun: op weg naar erkenning, herstel en perspectief' verschenen waarmee voor het eerst, een momenteel nog beperkte, vorm van erkenning voor de effecten van gestapelde mijnbouw zichtbaar wordt. In de basis dienen er geen nieuwe ontwikkelingen plaats te vinden zolang de eerder ingezette ontwikkelingen nog niet tot een goed einde zijn gebracht.	Het rapport "Nij begun Op weg naar erkenning, herstel en perspectief" gaat over de gaswinning en de gevolgen hiervan, niet over zoutwinning en gasopslag. De afhandeling van de gevolgen van de gaswinning staat op zich los van deze nieuwe ontwikkelingen. Wel worden uiteraard de lessen zoals genoemd in de kabinetsreactie betrokken bij de besluitvorming over dit project. Voor dit project zal in het MER zorgvuldig aandacht worden besteed aan de mogelijke cumulatieve effecten van de verschillende mijnbouwactiviteiten. Het Staatstoezicht op de Mijnen is hier als adviseur en toezichthouder bij betrokken.
3	Er is wereldwijd onvoldoende kennis naar de effecten van gestapelde mijnbouw en van het abandonneren	EnergyStock voert het project uit met behulp van de laatste stand van de techniek, en met gebruik van de meest recente beschikbare kennis over deze technische onderwerpen. De opslag van aardgas in zoutcavernes vindt plaats sinds 2010. Hierbij zijn in al die jaren geen veiligheidsproblemen geweest,

	<p>van cavernes. Integrale risico-analyses ontbreken, Grote Technologische Instituten krijgen maar een beperkte opdracht (door de privatisering / commercialisering wil men de opdrachtgever niet voor het hoofd stoten en dientengevolge zijn de randvoorwaarden, uitsluitingen en wat dies meer zij het meest relevante onderdeel van de rapportages geworden).</p>	<p>waarmee is aangetoond dat deze cavernes veilig zijn te bedrijven. Ook in het buitenland, waaronder Duitsland, wordt gasopslag al vele jaren succesvol toegepast. De ervaringen in binnen- en buitenland zowel voor aardgasopslag als voor waterstofopslag worden bij het onderzoek betrokken. Ten behoeve van het veilig kunnen opslaan en weer uitzenden van waterstof in zoutcavernes zijn proeven gedaan in een bestaand boorgat op Energiebuffer Zuidwending. Er zijn testen gedaan op lektheid onder hoge druk, materiaalsterkten, gesteente-onderzoek etc. Bij deze testen was de toezichthouder, Staatstoezicht op de Mijnen, nauw betrokken en kennisinstututen zoals TNO, IFG en DEEP/KBB. De conclusie is dat het opslaan en weer uitzenden van waterstof in zoutcavernes op een veilige en betrouwbare manier mogelijk is.</p> <p>EnergyStock is een 100% staatsdeelneming en herkent de zienswijze niet dat grote technologische instituten niet afdoende hun werk mogen doen vanwege commerciële gronden. De toezichthouder en kennisinstututen zijn onafhankelijk. Commerciële motieven spelen geen rol bij de inhoud van de advisering. Daarnaast zal de kwaliteit en de volledigheid van het MER worden getoetst door de Commissie voor de milieueffectrapportage.</p> <p>Het project werkt conform mijnbouwvergunningen en de toezichthouder, Staatstoezicht op de Mijnen, houdt toezicht op de activiteiten van EnergyStock, net als bij de andere mijnbouwbedrijven.</p> <p>Het plan voor het veilig achterlaten van cavernes na hun gebruiksduur moet worden opgesteld per caveerne. EnergyStock en Nobian werken aan een overall strategie om cavernes t.z.t. op een zo goed mogelijke manier af te kunnen sluiten en achter te laten met zo min mogelijk negatieve effecten voor de omgeving. Deze strategie is eind 2023 gereed en zal worden voorgelegd aan het bevoegd gezag (SodM en EZK) en zal beoordeeld worden tijdens besluittrajecten voor zoutwinning en waterstopopslag.</p>
4	<p>Het recente verleden heeft uitgewezen dat door onvoldoende aandacht voor de werkelijke veiligheid en het sjoemelen met de regelgeving zodra er zorgen en schade ontstaan, er gebrek aan draagvlak is in een toch al kwetsbare regio.</p>	<p>Zie antwoord 202301250-3.</p>
5	<p>In het gebied is sprake van gestapelde mijnbouw waarbij ondertussen duidelijk is dat de Rijksoverheid als eigenaar van de ondergrond, (mede-) exploitant en vergunningverlener tot op heden niet haar (volledige) verantwoordelijkheid neemt.</p>	<p>Conform de geldende wet- en regelgeving zullen de mogelijke effecten van het project worden onderzocht.</p> <p>Er is inderdaad sprake van stapeling van mijnbouwactiviteiten bij Zuidwending; uitlopers van Annerveenscheveld (NAM), Groninger gasveld (NAM), zoutwinning (Nobian), gasopslag (EnergyStock) en in toekomst waterstofopslag (EnergyStock) en mogelijk persluchttopslag (Corre Energy).</p> <p>EnergyStock werkt conform mijnbouwvergunningen en de toezichthouder Staatstoezicht op de Mijnen houdt toezicht op de activiteiten van EnergyStock, net als bij de andere mijnbouwbedrijven.</p> <p>In het kader van de MER wordt een uitgebreide bodemstudie uitgevoerd waarbij de mogelijke gecombineerde (cumulatieve) effecten van zoutwinning, gaswinning, gasopslag en de</p>

		waterstofopslag worden meegenomen. Die studie moet inzicht geven in de effecten van voornoemde activiteiten op de bodem. Mogelijk dat de effecten van de opslag van perslucht worden meegenomen, afhankelijk van het wel of niet doorgaan van dat initiatief.
6	Naar aanleiding van een eerdere proefboring heb ik mij als belanghebbende gemeld en gevraagd om inzage in de projectvoornemens. Hieraan is tot op heden geen gehoor gegeven.	Indiener is niet uit eerder contact over dit project bekend bij het ministerie EZK en EnergyStock. Het projectvoornemen is eerder gepubliceerd op 10 juni 2022 en heeft voor eenieder gedurende zes weken ter inzage gelegen waarop reacties konden worden ingediend.
7	Wat zijn de gevolgen op andere mijnbouwactiviteiten en (ander)gebruik van de ondergrond;	Er is inderdaad sprake van stapeling van mijnbouwactiviteiten bij Zuidwending; uitlopers van Annerveenscheveld (NAM), Groninger gasveld (NAM), zoutwinning Nobian, gasopslag (EnergyStock) en in toekomst waterstofopslag (EnergyStock) en mogelijk perslucht opslag (Corre Energy) terwijl eromheen ook windturbines staan en er zonneparken zijn en worden ontwikkeld. EnergyStock werkt conform mijnbouwvergunningen en de toezichthouder Staatstoezicht op de Mijnen houdt toezicht op de activiteiten van EnergyStock, net als bij de andere mijnbouwbedrijven. In het kader van de MER wordt een uitgebreide bodemstudie uitgevoerd waarbij de zoutwinning gaswinning, gasopslag en de waterstofopslag worden meegenomen. Die studie moet inzicht geven in de effecten van voornoemde activiteiten op de bodem. Mogelijk dat de effecten van de opslag van perslucht worden meegenomen, afhankelijk van het wel of niet doorgaan van dat initiatief.
8	Welke gevolgen heeft het project op de omgeving;	Dit zal in het MER in detail worden onderzocht.
9	Waar kan ik terecht voor klachten en schademeldingen;	Meldingen kunnen worden gedaan via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast .
10	Hoe worden de cavernes achtergelaten (geabandonneerd) en welke financiële zekerheden worden daarvoor gesteld;	Details van hoe de cavernes worden geabandonneerd worden vastgelegd in een abandonneringsplan (ook wel Sluitingsplan genoemd in de Mijnbouwwet). De termijn waarin de vergunninghouder verantwoordelijk is voor de caverne wordt bepaald door de vergunningverlener en toezichthouder, maar is rond de 30 jaar na afsluiting. Gedurende deze tijd zullen de effecten op de omgeving worden gemonitord. EnergyStock is samen met Nobian als vergunninghouders verantwoordelijk voor de afgesloten/verlaten caverne tot een zeer ruime tijd na afsluiting van de cavernes (artikel 33 Mijnbouwwet). Ze staan daarmee dus financieel garant. In het extreme geval van faillissement van het mijnbouwbedrijf is voorzien in een waarborgfonds mijnbouwschade conform hoofdstuk 9 van de Mijnbouwwet.
11	In de 6 bestaande cavernes kan circa 630 miljoen m3 aardgas worden opgeslagen waarvan 310 miljoen m3 gas aanwezig dient te blijven om de cavernes' in vorm te houden'. Hoe gaat het omvormen en welke risico's zijn hiermee gemoeid.	Als in de toekomst zulks overwogen wordt, dan zou ombouw verlopen op de volgende manier: eerst wordt al het aardgas uit de cavernes gehaald door de caverne met pek onder druk te vullen. Zodra al het aardgas eruit is, kan de installatie worden omgebouwd tot het klaar is voor waterstofopslag. Daarna begint het vullen met waterstof (ook wel de-brinen genoemd), identiek aan de 4 cavernes die in deze MER worden behandeld. De risico's die daarmee zijn gemoeid zijn niet wezenlijk anders dan de huidige gasopslag. De risico-contouren van de omgebouwde waterstofcavernes zullen worden getoetst in de MER.

12	Wat zijn de gevolgen van een explosie of implosie op de omgeving en wat is daarvan het maximale invloedgebied;	Het projectteam heeft met de beste inzichten en beproefde rekenmethodes de voorlopige risicocontouren bepaald van de nieuwe waterstofinstallaties. Een risicocontour is de grens waarbinnen een lek of ontsteking significant effect heeft. Deze voorlopige grens ligt op veertig tot honderd meter vanaf de installatie. Alle woningen liggen op minimaal driehonderd meter afstand tot de cavernepads en dus ruim buiten de risicocontouren. Waterstof is erg licht en vervliegt enorm snel. Deze effecten worden vanzelfsprekend onderzocht in de MER en zullen verder worden uitgewerkt tijdens de detailontwerpfase.
13	Ligt het voornemen voor de werkzaamheden van Shine binnen het invloedgebied;	In de MER voor dit project zal de eventuele cumulatie van effecten met andere projecten worden onderzocht. Indien blijkt dat de voorgenomen werkzaamheden van Shine binnen het invloedgebied van onderhavig project liggen, zal dit in het MER worden meegenomen. EnergyStock verwacht dat dit niet het geval is vanwege de onderlinge afstand.
14	De gevolgen van kruip van het steenzout zijn nog niet volledig bekend. Zo zijn er in Winschoten en Hengelo instabiele cavernes en zijn er een aantal projecten in Duitsland waarbij de opslag van radio-actief afval als mislukt kan worden beschouwd door het dichtdrukken van de cavernes;	De gevolgen van zoutkruip door de gasopslag cavernes zijn wel degelijk bekend. Dit is gemodelleerd in een model dat is gekalibreerd met operationele gegevens (dus met de ervaringsgegevens vanaf 2010) en dat onderscheid maakt tussen de effecten van gasopslag, zoutwinning en gaswinning. Dit model wordt onafhankelijk geverifieerd door periodieke metingen van bodemdalingen via waterpas en GPS. Die meetresultaten en de modellen komen goed overeen. Dit bevestigt dat het model een goede graadmeter is voor toekomstige kruip. Zie voor meer informatie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/bodemdaling
15	In Zweden en Duitsland is het gebruikelijk om mijnbouw- en ondergrondse opslagactiviteiten in onbewoonde gebieden uit te voeren desnoods door het amoveren van de bestaande dorpen en andere bebouwing vanwege de veiligheid.	Dit Nederlandse project wordt voorbereid volgens, en getoetst aan de hiervoor in Nederland geldende wet- en regelgeving.

202301253

1	De zichtbaarheid van de installaties in het landelijk gebied, zeker langs de N366, is storend. Wallen en bebouwing rondom de installaties zijn wenselijk.	Wij begrijpen de zorgen over een zorgvuldige inpassing van de installaties in het landschap. Net als bij de ontwikkeling van Aardgasbuffer Zuidwending zal voor de inpassing van de waterstof gerelateerde installaties een landschappelijk inpassingsplan worden opgesteld. EnergyStock streeft ernaar de inpassing zorgvuldig en met oog voor verschillende belangen in de omgeving vorm te geven. Arcadis, dat ook voor de bestaande installaties de landschappelijke inpassing heeft uitgewerkt, wordt gevraagd hoe de locatie ingericht en omgeven kan worden om het aanzicht zo goed mogelijk in het landschap in te passen. De uitkomsten zullen stap voor stap met de omgeving worden gedeeld. Voor de gasopslaginstallatie is destijds een ontwerp gemaakt en dit wordt betrokken bij het ontwerp van de waterstofinstallatie. Eerst was de gedachte dat er een noord-zuid doorkijkje moest blijven, later heeft EnergyStock ook bomen aan de voorzijde (oost-west) toegevoegd. Er is gekozen voor zeven verschillende soorten bomen met verschillende bloeitijden, waaronder de els, berk, boswilg en de moeraseik.
---	---	---

		<p>Deze bomen zullen over enige jaren als ze wat groter zijn een mooie zichtbepalende uitstraling geven.</p> <p>Langs de installatie(s) zijn/worden aarden wallen gelegd om deze aan het zicht te onttrekken. Een aantal bewoners heeft aangegeven om nog meer bomen te planten om de installaties aan het zicht te onttrekken. Andere bewoners geven aan dat ze het landschap zo open mogelijk willen houden. EnergyStock antwoordt dat er verschillende belangen spelen. Enerzijds die van (verschillende groepen) bewoners, maar ook die van faunabeheerders en agrariërs. De gronden zijn van laatstgenoemde en bomen geven overlast op hun grond (loof, zaden). EnergyStock geeft aan dat er rekening moet worden gehouden met de belangen van alle partijen en zal dit in overleg met hen doen.</p>
2	<p>Het Heeresmeer is het belangrijkste recreatiegebied van de gemeente Pekela. In het MER zou ook onderzocht moeten worden hoe de negatieve effecten van veel geluid, fel licht en zichtbaarheid van de te bouwen installaties op de recreanten rondom het meer beperkt kan worden.</p>	<p>In het MER wordt o.a. rekening gehouden met de effecten van geluid en licht op de omgeving zie antwoord op 202301269-3</p> <p>Verder is er aandacht voor een zorgvuldige landschappelijke inpassing van de inrichting. (zie ook het antwoord op 20231253)</p>
202301254 (Provincie Groningen)		
1	<p>Een spoedige transitie naar een ander en duurzamer energiesysteem in onze samenleving vinden we van zeer groot belang en is naar ons inzicht onontkoombaar. De opslag van waterstof in ondergrondse zoutcavernes zal een belangrijk deel uitmaken van de door Gasunie te ontwikkelen waterstofnetwerk in Nederland, en ook grensoverschrijdend, en daarmee van de toekomstige waterstofeconomie. De ontwikkeling van deze economie ondersteunen wij al enige jaren samen met vele andere partijen in Noord-Nederland.</p> <p>Wij staan in principe positief tegenover deze ontwikkeling hetgeen ook tot uitdrukking is gekomen in de door onze Staten op 30 september 2020 vastgestelde Nota Ondergrond en de mede</p>	<p>Voor kennisgeving aangenomen.</p>

	<p>daarop gebaseerde en tevens door onze Staten op 25 mei 2022 vastgestelde actualisatie van onze Omgevingsvisie. De provincie Groningen heeft in de zoutkoepel te Zuidwending/Ommelanderswijk een zeer strategische opslagmogelijkheid met een potentieel grote economische en ook maatschappelijke waarde. Deze locatie is de enige in Nederland die op relatief korte termijn kan (gaan) functioneren als waterstofopslag mede door de huidige activiteiten ter plaatse, de ondergrondse opslag van aardgas, en het netwerk waarin het zich bevindt. De opslag van gassen in cavernes wereldwijd wordt als een bewezen veilige techniek beschouwd ook zoals deze nu in Zuidwending/Ommelanderswijk plaatsvindt. De veiligheid van opslag, zoals ook verwoord in de Nota Ondergrond, is voor onze bewoners en het college van groot belang naast een gedragen inbedding in de regionale samenleving. Hiervoor verwijzen wij u ook graag naar onze brief van 5 juli 2022, kenmerk 2022-062438, onze reactie op het Voornemen en Voorstel Participatie (WP).</p>	
2	<p>Alleen als de veiligheid geborgd is kan opslag plaatsvinden. De concept-NRD geeft, als onderzoeksvoorstel voor hetgeen in het MER onderzocht en beschreven gaat worden, en met welke diepgang, naar ons inzicht een compleet beeld. In het</p>	<p>Voor kennisgeving aangenomen.</p>

	<p>onderzoeksvoorstel worden alle aspecten van de gehele levenscyclus van deze opslag, en de daarvoor benodigde zoutwinning door Nobian, benoemd. Daarbij wordt, naar onze tevredenheid, ook aandacht besteed aan de abandonnerings- en de nazorgfase. Zowel de mogelijke bovengrondse impact als ook de ondergrondse aspecten, waaronder ook bodembeweging, zullen in het MER worden beschreven en onderbouwd.</p>	
3	<p>Van belang is om goed inzicht te krijgen in de impact op het milieu en de natuur en om ook cumulatie van de effecten vanuit andere projecten in de nabijheid goed in beeld te brengen. Dit cumulatie-aspect wordt ook op verschillende plaatsen in de c-NRD benoemd. Zo wordt het persluchttopslag-project van Corre Energy Storage B.V. genoemd. Bij het uitvoeren van het onderzoek moet naar ons inzicht zo concreet mogelijk de cumulatie in beeld worden gebracht en wij vragen ons af of dit voor het persluchttopslag-project al mogelijk is gelet op zijn nu nog onzekere status. De afbakening over hetgeen in de cumulatie al dan niet wordt meegenomen moet helder en onderbouwd zijn met een adequaat gekozen startmoment.</p>	<p>Er is in dit gebied sprake van stapeling van mijnbouwactiviteiten bij Zuidwending; uitlopers van Annerveenscheveld (NAM), Groninger gasveld (NAM), zoutwinning (Nobian), gasopslag (EnergyStock) en in toekomst waterstofopslag (EnergyStock) en mogelijk persluchttopslag (Corre Energy) terwijl eromheen ook windturbines staan en er zonneparken zijn en worden ontwikkeld. EnergyStock werkt conform mijnbouwvergunningen en de toezichthouder Staatstoezicht op de Mijnen houdt toezicht op de activiteiten van EnergyStock, net als bij de andere mijnbouwbedrijven. In het kader van de MER wordt een uitgebreide bodemstudie uitgevoerd waarbij de zoutwinning gaswinning, gasopslag en de waterstofopslag worden meegenomen. Die studie moet inzicht geven in de effecten van voornoemde activiteiten op de bodem. Ook de mogelijke effecten van de persluchttopslag worden zekerheidshalve in deze (cumulatieve) studie meegenomen totdat definitief besloten is over dit project. De effecten van persluchttopslag worden dus meegenomen, afhankelijk van het wel of niet doorgaan van dat initiatief. In deze studie zal ieders aandeel in de bodemdaling inzichtelijk worden gemaakt, hetzelfde geldt voor de cumulatieve effecten.</p>
4	<p>In paragraaf 1.3 "Betrokken partijen" wordt de provincie Groningen genoemd als betrokken partij met het oog op de (eventueel) aan te vragen natuurvergunning (Wet natuurbescherming,</p>	<p>Het ministerie van EZK en LNV zullen met elkaar in overleg gaan wie een eventuele aanvraag Natuurvergunning (Wnb) in behandeling zal nemen. De provincie zal indien nodig in dit overleg worden betrokken zodat er voor alle partijen hierover duidelijkheid is. In de MER zal worden onderzocht of een dergelijke vergunning nodig is.</p>

	<p>Wnb). Aangezien de ondergrondse opslag van waterstof in zoutcavernes, vanuit een bovengrondse mijnbouwinrichting, plaatsvindt onder het regime van de Mijnbouwwet en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) het bevoegde gezag. Dit ministerie zal ook de coördinatie voeren binnen de Rijks Coördinatie Regeling (RCR) voor alle relevante vergunningen, waarbij er onder andere sprake is van de zogenaamde aanhaakplicht in het kader van de Wnb en de Wabo wat betreft de natuurvergunning. Het lijkt ons dan ook dat in eerste aanleg het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) op basis van artikel '1.3 sub 1 onder b3 (Wnb-vergunningen) de aangewezen partij is om de impact op de natuur te beoordelen en eventueel te vergunnen. Dit ministerie wordt niet genoemd in de C-NRD. Nu waterstof niet als een delfstof wordt beschouwd, zoals bedoeld in artikel 1 onder a van de Mijnbouwwet. is het zaak om vroegtijdig en onomstreden duidelijk te hebben of het ministerie van LNV hieraan invulling zal geven.</p>	
5	<p>Als een mogelijk aspect van de ondergrondse opslag van waterstof en de daarvoor benodigde zoutwinning door Nobian is bodembeweging terecht in de c-NRB beschreven. Wij vinden het echter</p>	<p>Cavernes zijn gemaakt in zoutkoepels onder de grond die zich over kilometers uitstrekken en een dikte hebben van vele honderden meters, bij Zuidwending heeft het zout een dikte van 2.600-2.800 meter. Deze geologische formaties bestaan uit zout; dit zijn gesteenten die plastisch vervormbaar zijn (onder hoge druk en temperatuur). Voor de constructie van cavernes wordt middels een gesteente-mechanisch model berekend welke krachten worden uitgeoefend op de caverne en</p>

	<p>ook van belang om inzicht te verkrijgen in de eventuele impact van seismiciteit ten gevolge van de gaswinning uit in het bijzonder het Groningen-veld, maar mogelijk ook uit het Annerveense veld, op de stabiliteit van de cavernes. Op het moment dat de opslag van waterstof daadwerkelijk zal kunnen plaatsvinden (start mogelijk 2027 - 2028) is de gaswinning in dat gebied nagenoeg volledig tot een einde gekomen, helaas de seismiciteit nog niet. De productie uit het Annerveense veld is per 1 juli 2021 beëindigd. De productie uit de naburige kleine gasvelden "Oude Pekela" (winningsplan loopt af op 31 dec. 2025) en "Zuidwending-Oost" (winningsplan loopt af op 31 december 2023) zal dan ook waarschijnlijk tot een einde zijn gekomen. En wij gaan ervanuit dat op korte termijn QO23 of 2024 ook de gaswinning vanuit het Groningen-veld definitief zal worden beëindigd.</p>	<p>wat de afstanden tussen cavernes onderling, en tussen de cavernes en de grenzen van het zoutvoorkomen moeten zijn. Het plastisch gedrag van het gesteente heeft een zelfhelend effect, dit heeft als gevolg dat indien scheurtjes ontstaan deze klein zijn en zich onder de heersende omstandigheden zullen sluiten. Daardoor heeft seismiciteit als gevolg van bijvoorbeeld gaswinning geen effect op de caverne zelf en kan de lokale versnelling ten gevolge van de aardbeving worden geabsorbeerd in het gesteente. Uit extern onderzoek blijkt dat de cavernes van Energiebuffer Zuidwending bestand zijn tegen de aardbevingen in het Groningen gasveld waarmee het Staatstoezicht op de Mijnen in zijn rapporten rekening houdt.</p>
6	<p>In 2013 heeft Well Engineering Partners B.V. ten behoeve van Gasunie een position paper gepubliceerd <i>"Effecten van diepe gasproductie op gasopslagcavernes in een nabijgelegen zoutkoepel"</i> meetgegevens en gezichtspunten over mogelijke risico's voor de opslag van gassen in cavernes in een zoutkoepel, die zich in de nabijheid bevindt van producerende gasreservoirs. Daarbij is ook aandacht besteed aan de mogelijke</p>	<p>Deze eerdere studies uit 2013 en 2018 waren samengesteld op basis van de data beschikbaar op dat moment. Omdat ze een momentopname zijn van de kennis van respectievelijk 2013 en 2018 worden die specifieke studies niet geactualiseerd in de strikte zin van het woord. Natuurlijk worden al deze historische plus de meest actuele data inderdaad gebruikt in de huidige modellen en studies van DEEP.KBB en CCC naar bodemdaling, gedrag van de cavernes tijdens normaal bedrijf en na abandonnering. Verificatie van de modellen met gemeten waarden toont aan dat de eerdere modellen accurate voorspellingen gemaakt hadden van de bodemdaling. Het eindproduct is een volledig actueel model met de kennis vanaf het eerste begin tot het heden meegenomen. Al deze zaken komen in de MER aan de orde.</p>

	<p>nadelige effecten van zoutwinning in de nabijheid van de opslagcavernes. In 2018 heeft Well Engineering Partners B.V. ten behoeve van Gasunie een onderzoek gepubliceerd "<i>Effect-analyse van gestapelde mijnbouw op de integriteit van aardgasbuffer Zuidwending</i>" over de vermeende effecten van gestapelde mijnbouw in de directe omgeving van de ondergrondse gasopslag Zuidwending en risico's voor de stabiliteit en vormverandering van deze gasopslagcavernes. Wij gaan ervanuit dat in het MER een actualisatie van deze twee onderzoeken zal plaatsvinden.</p>	
7	<p>Het aspect "Geluid op de omgeving" wordt in de C-NRD op verschillende plaatsen benoemd. Dit lijkt ons terecht. We willen graag expliciet maken dat ook het deelaspect Laag Frequent Geluid (LFG), nu niet benoemd, naar onze mening daar onderdeel van zou moeten uitmaken. Wij verwachten dan ook in het MER hieromtrent een beschouwing aan te treffen.</p>	<p>In het MER zal onderzocht worden wat de bronnen van geluid zijn, en de effecten ervan, inclusief mogelijk optredend laag frequent geluid. Ook zal het MER maatregelen in kaart brengen om deze effecten indien noodzakelijk te reduceren. Daarvoor geldt bovendien ook dat door het bevoegd gezag voorschriften zullen worden opgenomen over welke maatregelen EnergyStock moet treffen om overlast te beperken. Ter voorbereiding op de MER en het vergunningentraject is het aspect geluid al vanaf het begin van het ontwerp een belangrijk onderwerp. Op basis van de te verwachten geluidsbronnen is een aanzet gemaakt van een geluidsmodel dat verder wordt verfijnd naarmate er meer gegevens bekend zijn. Op deze wijze wordt voortdurend gemonitord of het te verwachten geluid binnen de eisen uit wet en regelgeving zal blijven. EnergyStock heeft daarnaast TNO ingeschakeld om in het ontwerp al elementen in te brengen om laagfrequente trillingen en brongeluid al zoveel mogelijk te beperken. Hieruit komt een geluidscontour die wordt vastgelegd in het ruimtelijk plan (projectbesluit).</p>
8	<p>In de c-NRD wordt in paragraaf 5.1 een zogenaamde Integrale Effect Analyse overwogen, een analyse waarin dan in het bijzonder andere aspecten dan de milieu- en natuureffecten aan bod zouden kunnen/moeten komen. Er wordt daar gesteld dat dit afhankelijk zou moeten zijn van redelijk te beschouwen</p>	<p>Alle aspecten die in een Integrale Effect Analyse (IEA) behandeld zouden kunnen worden, komen in de MER aan bod. Het is aan het Ministerie van EZK om te besluiten of een IEA wenselijk of noodzakelijk is. De Commissie-m.e.r kan hierover adviseren.</p>

	<p>alternatieven en als die er niet zijn dan zou een meerwaarde voor een Integrale Effect Analyse ontbreken. Zuidwending is op dit moment de enige mogelijkheid in Nederland voor een spoedige realisatie van een ondergrondse waterstofopslag. Wij willen er toch op aandringen om ook aspecten in ogenschouw te nemen die niet direct als een milieu- en/of natuureffect zijn te beschouwen.</p>	
9	<p>Dit specifieke gebied Zuidwending/Ommeland erwijk staat ook onder invloed van de gaswinning uit het Groningen-veld en zijn effecten. Ook al stopt de winning vanuit dit veld binnenkort de seismische activiteit zal nog jaren voortduren. Voor bewoners van het gebied is niet direct duidelijk waardoor schade aan hun woningen wordt veroorzaakt. Ook eventuele aardbevingen ten gevolge van de gaswinning uit de omliggende kleine velden kunnen mogelijk schade veroorzaken. Daarom pleiten we er al jaren voor dat schademeldingen ten gevolge van mijnbouwactiviteiten, van welke aard dan ook, onder één regime met toepassing van het wettelijk bewijsvermoeden moeten worden afgehandeld door een onafhankelijk en deskundig instituut, bij voorkeur via één loket. Wat betreft dit laatste aspect, het loket, kan de Kabinetsreactie van 25 april jl. op het rapport van de parlementaire enquêtecommissie</p>	<p>Momenteel heeft EnergyStock een eigen schadeprocedure. Meldingen kunnen worden gedaan via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast. EnergyStock is in gesprek met EZK en de commissie Mijnbouwschade om schadeafhandeling door dit onafhankelijke loket te laten beoordelen. Vanaf dan geldt: Bij vermoeden van schade door olie-, gas- of zoutwinning buiten het effectgebied van het Groningenveld kan daarvan melding worden gedaan bij de Commissie Mijnbouwschade. De commissie onderzoekt de melding en geeft een onafhankelijk advies over de grootte van de schade en of deze veroorzaakt is door mijnbouw. De betrokken mijnbouwbedrijven volgen het advies van de commissie en vergoeden de schade. Zoutwinning door Nobian valt al onder dit loket Schades die toe te wijzen zijn aan gaswinning uit het Groningenveld, de gasopslag Norg kunnen worden gemeld bij het Instituut Mijnbouwschade (IMG). Het IMG beslist over de schademelding. Schade als gevolg van Mijnbouwactiviteiten anders dan Groningenveld of gasopslag Norg valt onder Commissie Mijnbouwschade. De commissie Mijnbouwschade en het IMG fungeren hierbij feitelijk als een loket en hanteren een 'no wrong door' principe.</p>

	Aardgaswinning Groningen, "Nij begun: opweg naar erkenning, herstel en perspectief". hier mede invulling aan geven. Het betreft dan in het bijzonder de verdere uitwerking van Maatregel 22, "Betere ondersteuning door IMG, NCG en SNN met één loket".	
202301260		
1	Zo langzamerhand gaan we in de omtrek van een landbouwgebied naar een gestapelde mijnbouwomgeving, lucht/gas/zoutwinningen nu dan ook nog waterstof, ik zou graag een fonds t.b.v. schade waardedaling hebben met een contactpersoon en een verantwoordelijke.	<p>Momenteel heeft EnergyStock een eigen schadeprocedure. Meldingen kunnen worden gedaan via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast. EnergyStock is in gesprek met EZK en de commissie Mijnbouwschade om schadeafhandeling door dit onafhankelijke loket te laten beoordelen. Vanaf dan geldt:</p> <p>Bij vermoeden van schade door olie-, gas- of zoutwinning buiten het effectgebied van het Groningenveld kan daarvan melding worden gedaan bij de Commissie Mijnbouwschade. De commissie onderzoekt de melding en geeft een onafhankelijk advies over de grote van de schade en of deze veroorzaakt is door mijnbouw. De betrokken mijnbouwbedrijven volgen het advies van de commissie en vergoeden de schade. Zoutwinning door Nobian valt al onder dit loket</p> <p>Schades die toe te wijzen zijn aan gaswinning uit het Groningenveld, de gasopslag Norg kunnen worden gemeld bij het Instituut Mijnbouwschade (IMG). Het IMG beslist over de schademelding. Schade als gevolg van Mijnbouwactiviteiten anders dan Groningenveld of gasopslag Norg valt onder Commissie Mijnbouwschade. De commissie Mijnbouwschade en het IMG fungeren hierbij feitelijk als een loket en hanteren een 'no wrong door' principe.</p>
2	Geen vervoer langs de huizen in Ommelandewijk, het dorp en lint moet niet de uitstraling krijgen van een mijnbouw/industriedorp	Er zal een route opgesteld worden voor het bouwverkeer. Hierbij zullen zoveel als mogelijk dorpskernen en andere kwetsbare objecten worden vermeden. Al het bouwverkeer zal in beginsel via de Noorderwijkweg, de directe toegangsweg vanaf de Tonckelweg, naar de te bouwen installatie rijden, en niet via de dorpskern van Ommelandewijk. Mogelijk wordt een afvoerroute rechtstreeks naar de N366 overwogen om verkeershinder nog verder te kunnen beperken.
3	De aankleding moet zoveel mogelijk groen, bevatten toegankelijk zijn en men moet kunnen wandelen.	<p>Wij begrijpen de zorgen over een zorgvuldige inpassing van de installaties in het landschap. Net als bij de ontwikkeling van Aardgasbuffer Zuidwending zal voor de inpassing van de waterstof gerelateerde installaties een landschappelijk inpassingsplan worden opgesteld. EnergyStock streeft ernaar de inpassing zorgvuldig en met oog voor verschillende belangen in de omgeving vorm te geven.</p> <p>Arcadis, dat ook voor de bestaande installaties de landschappelijke inpassing heeft uitgewerkt, wordt gevraagd hoe de locatie ingericht en omgeven kan worden om het aanzicht zo goed mogelijk in het landschap in te passen. De uitkomsten zullen stap voor stap met de omgeving worden gedeeld.</p> <p>Voor de gasopslaginstallatie is destijds een ontwerp gemaakt en dit wordt betrokken bij het ontwerp van de waterstofinstallatie. Eerst was de gedachte dat er een noord-zuid doorkijkje moest blijven, later heeft EnergyStock ook bomen aan de voorzijde (oost-west) toegevoegd. Er is gekozen voor zeven verschillende soorten bomen met verschillende</p>

		<p>bloeitijden, waaronder de els, berk, boswilg en de moeraseik. Deze bomen zullen over enige jaren als ze wat groter zijn een mooie zichtbepalende uitstraling geven.</p> <p>Langs de installatie(s) zijn/worden aarden wallen gelegd om deze aan het zicht te onttrekken. Een aantal bewoners heeft aangegeven om nog meer bomen te planten om de installaties aan het zicht te onttrekken. Andere bewoners geven aan dat ze het landschap zo open mogelijk willen houden. EnergyStock antwoordt dat er verschillende belangen spelen. Enerzijds die van (verschillende groepen) bewoners, maar ook die van faunabeheerders en agrariërs. De aanliggende gronden zijn van laatstgenoemden en bomen kunnen overlast geven op hun grond (loof, zaden). EnergyStock geeft aan dat er rekening moet worden gehouden met de belangen van alle partijen en zal dit in overleg met hen doen.</p>
4	Er zijn veel reeën/ooievaars vossen hazen patrijzen in deze omgeving dit moet worden gewaarborgd.	Hier zal rekening mee worden gehouden. De MER is expliciet tevens bedoeld om mogelijke gevolgen voor de flora en fauna in kaart te brengen en te beoordelen. Gasunie heeft een ecooloog in dienst die maatregelen zal voorstellen om invloed op de omgeving te minimaliseren en die betrokken zal zijn tijdens de uitvoering.
5	Nu reeds dag en nacht ook in de weekenden licht/geluid, dit uitsluiten en zoveel mogelijk beperken, en in de bron aanpakken. Mag niet hoorbaar zijn vooral op de stille dagen.	<p>Net zoals bij de installatie voor de opslag van aardgas in cavernes, zal bij het ontwerp van de installatie voor de opslag van waterstof rekening worden gehouden met het voorkómen van licht-overlast. In principe is de installatie 's nachts niet verlicht.</p> <p>Nobian gaat in 2024 evaluatieboringen verrichten en na 2026 de productieborings voor de nieuwe cavernes. Dergelijke boringen hebben in het verleden tot tijdelijke lichtoverlast geleid, met name gedurende de nachtelijke uren. De bouwlocaties waren verlicht omdat de booractiviteiten uit technisch oogpunt niet kunnen pauzeren. EnergyStock gaat in overleg met Nobian om deze overlast bij de voorgenomen boringen zoveel mogelijk te voorkómen. Ook tijdens de bouwfase van de installatie voor waterstofopslag zal rekening worden gehouden met het voorkómen van hinder door licht van de bouwactiviteiten.</p> <p>In het MER zal onderzocht worden wat de impact van geluid zal zijn. Ook zal het MER maatregelen in kaart brengen om deze effecten indien noodzakelijk af te zwakken. Daarvoor geldt bovendien ook dat door het bevoegd gezag voorschriften zullen worden opgenomen over welke maatregelen EnergyStock moet treffen om overlast te beperken.</p> <p>Ter voorbereiding op de MER en het vergunningentraject is het aspect geluid al vanaf het begin van het ontwerp een belangrijk onderwerp. Op basis van de te verwachten geluidsbronnen is een aanzet gemaakt van een geluidsmodel dat verder wordt verfijnd naarmate er meer gegevens bekend zijn. Op deze wijze wordt voortdurend gemonitord of het te verwachten geluid binnen de eisen uit wet en regelgeving zal blijven. EnergyStock heeft daarnaast TNO ingeschakeld om in het ontwerp al elementen in te brengen om laagfrequente trillingen en brongeluid al zoveel mogelijk te beperken. Hieruit komt een geluidscontour die wordt vastgelegd in het ruimtelijk plan (projectbesluit).</p> <p>Wanneer (nu of in de toekomst) overlast van licht/geluid wordt ervaren, kan contact worden opgenomen met EnergyStock.</p> <p>Zie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast</p>
6	Er rijden door dit gebied veel fietsers naar Pekela, tevens wandelen hier veel mensen	De installatie(s) voor waterstofopslag zullen landschappelijk worden ingepast. Zie de reactie hiervoor. Fietsen en wandelen zal nog steeds mogelijk zijn evenals het uitzicht op de landerijen. Alleen tijdens de aanlegfase ligt het in lijn der

	vanwege wijds uitzicht op de landerijen dit dient gewaarborgd te blijven.	verwachting dat er uit het oogpunt van de verkeersveiligheid tijdelijke restricties zullen zijn op de weg tussen de cavernes door.
7	De zichtlijnen van de huidige woning dient zo weinig mogelijk verstoort te worden, dus plaatsing voor huidige(in lijn) locaties. Daarbij de locaties zover mogelijk van de woning. De te bouwen locaties met een minimaal ruimtebeslag industrie en maximaal groen oppervlak. De locaties zo laag mogelijk zetten een meter onder het huidige niveau zou de overlast verminderen, water is er niet in dit gebied dat veroorzaakt geen beperking.	Aangenomen wordt dat deze reactie gaat over de positie van de cavernepads. Op 18 april 2023 is EnergyStock in gesprek gegaan met de direct omwonenden van de nieuw aan te leggen cavernepads (een geasfalteerde plaat van ca. 62 x 80 meter, waarop 2 afsluitergroepen worden geplaatst). Dit is alleen voor direct omwonenden een zichtbaar element in het landschap en daarom is met deze specifieke groep omwonenden overleg geweest over de randvoorwaarden die zij van belang vinden voor de locatie van de cavernepads. Hiervoor zijn 90 adressen aangeschreven aan Ommelanderwijk, gelegen tussen de Tonckelweg en Zoutweg. 30 omwonenden hebben gehoor gegeven aan de uitnodiging De cavernepads worden op maaiveld ingericht op zo groot mogelijke afstand tot woonbebouwing en zullen zorgvuldig landschappelijk worden ingepast, waarbij zoveel als mogelijk rekening zal worden gehouden met de belangen van betrokkenen.
202301262		
1	Ik maak mij zorgen over de trillingen die waterstofopslag teweeg gaat brengen.	Wij begrijpen uw zorgen over trillingen. Onderzoek naar bodemtrillingen maakt onderdeel uit van het MER. De opslag van aardgas in zoutcavernes vindt plaats sinds 2010. Hierbij zijn in al die jaren geen veiligheidsproblemen geweest, waarmee is aangetoond dat deze cavernes veilig zijn te bedrijven. Ook in het buitenland, waaronder Duitsland, wordt gasopslag al vele jaren succesvol toegepast. In de bodem vinden voortdurend (micro)trillingen plaats. De oorzaak kan liggen in natuurlijke processen en in ondergrondse activiteiten. Deze worden gemonitord door EnergyStock samen met externe experts, waaronder het KNMI, met een microseismisch meetnetwerk. De gemeten trillingen zijn dusdanig zwak dat ze niet voelbaar zijn en niet kunnen leiden tot schade. Zie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/msm
2	Deze avond heeft betrekking op waterstofopslag. Daarnaast speelt zoutwinning en gasopslag en in de toekomst persluchtopslag in dit gebied. Al met al vier activiteiten in Ommelanderwijk. Ik wil dat alle vier de opslagprojecten betrokken worden bij het toetsingskader voor opslag van waterstof.	Er is in dit gebied sprake van cumulatie van mijnbouwactiviteiten bij Zuidwending; uitlopers van Annerveenscheveld (NAM), Groninger gasveld (NAM), zoutwinning Nobian, gasopslag (EnergyStock) en in toekomst waterstofopslag (EnergyStock) en mogelijk persluchtopslag (Corre Energy). In de cNRD paragraaf 1.4 wordt bevestigd dat al deze (mogelijke) activiteiten worden betrokken bij het toetsingskader.
3	Er moet één (!) loket komen waar wij als bewoners onze schade kunnen melden en waar ook vergoeding wordt	EnergyStock onderschrijft het streven van de 1 loket-benadering en is daar ook actief mee bezig om dit te bewerkstelligen. Momenteel heeft EnergyStock een eigen schadeprocedure. Meldingen kunnen worden gedaan via:

	<p>geregeld. Naderhand moeten de vier partijen onderling uitzoeken wie de schade heeft veroorzaakt. Dit alles zonder dat we jaren moeten wachten op vergoeding.</p>	<p>https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast. EnergyStock is in gesprek met EZK en de commissie Mijnbouwschade om schadeafhandeling door dit onafhankelijke loket te laten beoordelen. Vanaf dan geldt: Bij vermoeden van schade door olie-, gas- of zoutwinning buiten het effectgebied van het Groningenveld kan daarvan melding worden gedaan bij de Commissie Mijnbouwschade. De commissie onderzoekt de melding en geeft een onafhankelijk advies over de grote van de schade en of deze veroorzaakt is door mijnbouw. De betrokken mijnbouwbedrijven volgen het advies van de commissie en vergoeden de schade. Zoutwinning door Nobian valt al onder dit loket Schades die toe te wijzen zijn aan gaswinning uit het Groningenveld, de gasopslag Norg kunnen worden gemeld bij het Instituut Mijnbouwschade (IMG). Het IMG beslist over de schademelding. Schade als gevolg van Mijnbouwactiviteiten anders dan Groningenveld of gasopslag Norg valt onder Commissie Mijnbouwschade. De commissie Mijnbouwschade en het IMG fungeren hierbij feitelijk als een loket en hanteren een 'no wrong door' principe.</p>
202301263		
	<p>Leeg formulier, geen reactie op verzoek om aanvulling</p>	<p>N.v.t.</p>
202301264 en 1265 (identieke zienswijzen)		
1	<p>Ik vind het belangrijk dat er niet meer geluid in de omgeving ontstaat dan er nu is. Er zou een nulmeting naar geluid moeten worden gedaan. De resultaten uit die meting vormen dan de basis voor de geluidproductie door waterstofopslag en de drie andere opslagprojecten in dit gebied.</p>	<p>In het MER zal onderzocht worden wat de impact van geluid zal zijn. Ook zal het MER maatregelen in kaart brengen om deze effecten indien noodzakelijk af te zwakken. Daarvoor geldt bovendien ook dat door het bevoegd gezag voorschriften zullen worden opgenomen over welke maatregelen de initiatiefnemer moet treffen om overlast te beperken. Ter voorbereiding op de MER en het vergunningetraject is het aspect geluid al vanaf het begin van het ontwerp een belangrijk onderwerp. Op basis van de te verwachten geluidsbronnen is een aanzet gemaakt van een geluidsmodel dat verder wordt verfijnd naarmate er meer gegevens bekend zijn. Op deze wijze wordt voortdurend gemonitord of het te verwachten geluid binnen de vastgestelde eisen uit wet en regelgeving zal blijven. EnergyStock heeft daarnaast TNO ingeschakeld om in het ontwerp al elementen in te brengen om laagfrequente trillingen en brongeluid al zoveel mogelijk te beperken. Hieruit komt een geluidscontour die wordt vastgelegd in het ruimtelijk plan (projectbesluit)</p>
2	<p>Een ander punt is overlast van licht. Als er 's nachts gewerkt wordt waar verlichting voor nodig is, moet rekening worden gehouden met mens en dier. Daarvoor is speciale verlichting beschikbaar.</p>	<p>Het aspect licht vormt onderdeel van de MER. Net zoals bij de installatie voor de opslag van aardgas in cavernes, zal bij het ontwerp van de installatie voor de opslag van waterstof rekening worden gehouden met het voorkómen van licht-overlast. In principe is de installatie 's nachts niet verlicht. Nobian gaat in 2024 evaluatieboringen verrichten en na 2026 de productieboringen voor de nieuwe cavernes. Dergelijke boringen hebben in het verleden tot tijdelijke licht-overlast geleid, met name gedurende de nachtelijke uren. De bouwlocaties waren verlicht omdat de booractiviteiten uit technisch oogpunt niet kunnen pauzeren. EnergyStock gaat in overleg met Nobian om deze overlast bij de voorgenomen boringen zoveel mogelijk te voorkómen. Ook tijdens de bouwfase van de installatie voor waterstofopslag zal rekening worden gehouden met het voorkómen van hinder door licht van de bouwactiviteiten.</p>

		In zulke gevallen zal gebruik worden gemaakt van de Best Beschikbare Technieken om de impact op mens en dier te minimaliseren.
3	Het materiaal boven op de cavernepats moet passen in het landschap, de omgeving. Alles wat niet natuurlijk is, zou een natuurlijke uitstraling moeten hebben. Dan wordt het landschap zo min mogelijk ontsiert door bouwwerken.	<p>Wij begrijpen de zorgen over een zorgvuldige inpassing van de installaties in het landschap. Net als bij de ontwikkeling van Aardgasbuffer Zuidwending zal voor de inpassing van de waterstof gerelateerde installaties een landschappelijk inpassingsplan worden opgesteld. EnergyStock streeft ernaar de inpassing zorgvuldig en met oog voor verschillende belangen in de omgeving vorm te geven.</p> <p>Arcadis, dat ook voor de bestaande installaties de landschappelijke inpassing heeft uitgewerkt, wordt gevraagd hoe de locatie ingericht en omgeven kan worden om het aanzicht zo goed mogelijk in het landschap in te passen. De uitkomsten zullen stap voor stap met de omgeving worden gedeeld.</p> <p>Voor de gasopslaginstallatie is destijds een ontwerp gemaakt en dit wordt betrokken bij het ontwerp van de waterstofinstallatie. Eerst was de gedachte dat er een noord-zuid doorkijkje moest blijven, later heeft EnergyStock ook bomen aan de voorzijde (oost-west) toegevoegd. Er is gekozen voor zeven verschillende soorten bomen met verschillende bloeitijden, waaronder de els, berk, boswilg en de moerasedijk. Deze bomen zullen over enige jaren als ze wat groter zijn een mooie zichtbepalende uitstraling geven.</p> <p>Langs de installatie(s) zijn/worden aarden wallen gelegd om deze aan het zicht te onttrekken. Een aantal bewoners heeft aangegeven om nog meer bomen te planten om de installaties aan het zicht te onttrekken. Andere bewoners geven aan dat ze het landschap zo open mogelijk willen houden. EnergyStock antwoordt dat er verschillende belangen spelen. Enerzijds die van (verschillende groepen) bewoners, maar ook die van faunabeheerders en agrariërs. De aanliggende gronden zijn van laatstgenoemden en bomen kunnen overlast geven op hun grond (loof, zaden). EnergyStock geeft aan dat er rekening moet worden gehouden met de belangen van alle partijen en zal dit in overleg met hen doen.</p>
4	Voor het waterstof-opslagproject zal het aantal verkeersbewegingen toenemen. Ik wil dat die verkeersbewegingen en bewegingen met machines, worden betrokken bij het toetsingskader.	Er zal een route opgesteld worden voor het bouwverkeer. Hierbij zullen zoveel als mogelijk dorpskernen en andere kwetsbare objecten worden vermeden. Al het bouwverkeer zal in beginsel via de Noorderwijkweg, de directe toegangsweg vanaf de Tonckelweg, naar de te bouwen installatie rijden, en niet via de dorpskern van Ommelanderwijk. Mogelijk wordt een rechtstreekse afvoerroute naar de N366 overwogen om verkeershinder nog verder te kunnen beperken.
202301266		
1	Waterstof wordt onder druk van minimaal 80 Bar en maximaal 200 Bar in de caveerne gepompt. Lager dan 80 Bar is onverstandig vanwege instortingsgevaar. Als de caveerne wordt afgesloten wordt hij gevuld met pekelwater. Mocht bij tussentijdse monitoring van de caveerne blijken dat het nodig is om hem leeg te	Er zijn geen scenario's voorzien waarbij de caveerne tussentijds leeg wordt gehaald. Het gebruik van zoutcavernes is al tientallen jaren gaande. Zolang de minimum druk behouden blijft, is bewezen dat ernstige vervorming niet aan de orde is. De algemene procedure om een caveerne te ontdoen van een gas zoals waterstof of aardgas is door het te verplaatsen met pekel. Door de hydrostatische druk van de pekelkolom is die constante minimumdruk dan automatisch gegarandeerd.

	halen, door bij voorbeeld ernstige vervorming van de caverne, hoe kan de caverne dan zo veilig mogelijk en toch snel genoeg geleegd worden waarbij de minimale druk in de caverne toch op 80Bar gehandhaafd blijft.	
202301267		
1	Opwekking waterstof elders in Nederland <ul style="list-style-type: none"> • Waar • Ammoniak voor nodig? Hoe en hoeveel transporten 	Waterstof wordt veel in de industriegebieden geproduceerd en gebruikt. Nieuwe productiecapaciteit voor waterstof zal naar verwachting vooral worden gebouwd in de grote industriegebieden nabij de aanlandlocaties van de stroomkabel van de windparken op zee. Dit valt echter buiten de begrenzing van deze MER. Ammoniak wordt niet toegepast bij de opslag van waterstof in zoutcavernes.
2	Welke andere mijnbouwactiviteiten worden voorzien naast Hystock bij Zuidwending, behalve perslucht, zout, gas en perslucht?	Voor zover EnergyStock bekend, vinden in deze regio niet meer mijnbouwactiviteiten plaats dan door u aangegeven.
3	Naast bestaande aardgasbuffer en het Hystockproject mogelijk andere projecten. Allemaal aanleg cavernes in hetzelfde gebied van zoutwinning. <ul style="list-style-type: none"> • Hoeveel, waarvoor • Op welke termijn • Wat behelst het winningsplan van Nobian nog meer 	Er zijn momenteel zes bestaande cavernes voor de opslag van aardgas. Afhankelijke van de marktontwikkelingen zijn ze in de toekomst inzetbaar voor de opslag van waterstof. Er zijn negen bestaande cavernes van Nobian voor zoutwinning. Deze zijn niet geschikt voor gasopslag. EnergyStock wil nu vier nieuwe cavernes ontwikkelen voor de opslag van waterstof. We verwachten de eerste rond 2028 operationeel te hebben en de overige vanaf 2031, afhankelijk van de marktvraag. In paragraaf 1.4 van de MER worden de mogelijke ontwikkelingen genoemd waar nog verdere besluitvorming over moet plaatsvinden (van Corre Energy en Nobian).
4	Studie cumulatieve effecten van <ul style="list-style-type: none"> • 2 cavernes persluchttopslag Corre Energy BV • 6 bestaande zoutcavernes met gas van Energystock • 9 pekelcavernes van zoutwinning Nobian • 4 cavernes voor waterstof van Hystock Van belang is om te onderzoeken wat de cumulatieve effecten zijn van bodembeweging in relatie tot, dan wel als gevolg van, gaswinning in het Groningerveld en in het Annerveld (twee treffen elkaar kennelijk	Er is in dit gebied sprake van stapeling van mijnbouwactiviteiten bij Zuidwending; in de regio zijn uitlopers van Annerveenscheveld (NAM), Groninger gasveld (NAM), zoutwinning Nobian, gasopslag (EnergyStock) en in toekomst waterstofopslag (EnergyStock) en mogelijk persluchttopslag (Corre Energy). EnergyStock werkt conform mijnbouwvergunningen en de toezichthouder Staatstoezicht op de Mijnen houdt toezicht op de activiteiten van EnergyStock, net als bij de andere mijnbouwbedrijven. In het kader van de MER wordt een uitgebreide bodemstudie uitgevoerd waarbij de nu bekende activiteiten of plannen voor zoutwinning, gaswinning, gasopslag en de waterstofopslag worden meegenomen. Die studie moet inzicht geven in de effecten van voornoemde activiteiten op de bodem. De effecten van persluchttopslag worden meegenomen, afhankelijk van het wel of niet doorgaan van dat initiatief.

	<p>vooraan op de Zuidwending). Hierbij is van belang het verschil in diepte waarop gewerkt wordt en waar bodembeweging plaatsvindt.</p>	
5	<p>Bij de totstandkoming van het MER voor HyStock zal – waar van toepassing en geldig – gebruik worden gemaakt van de kennis en inzichten van o.a. de MER 11 november 2004/ rapportnummer 1390-126 (voor realisatie aardgasbuffer Zw). Hierin staat dat verwacht kan worden dat tot 5 cm bodemdaling zal optreden. In het ergste geval kan dit oplopen tot 35 cm en in een klein gebied tot 70 cm. Monitoring is van belang.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat is de stand van zaken? • Er is veel gebeurd sindsdien. Is het nog wel juist om gebruik te maken van dit dat rapport? Met name nu deze genoemde MERren geen rekening houden met de gestapelde mijnbouw en de effecten daarvan (NEDMAG, Zout, Gas en waterhuishouding (klimaat)) 	<p>Bodemdaling was inderdaad al voorspeld tijdens de MER van Aardgasbuffer Zuidwending (2004). Voor de uitvoering van de aardgasbuffer zijn destijds al modellen gemaakt die regelmatig worden gevalideerd. De actuele bodemdaling wordt regelmatig gemeten en de meetresultaten zijn vrij consistent met de voorspelde waarden, en in alle gevallen lager dan de toegestane waarden uit de vergunningen</p> <p>In juni 2021 heeft EnergyStock een bijpraatsessie gehouden over bodemdaling. De presentaties en het verslag van de bijeenkomst staan op de website: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/bodemdaling</p> <p>De zoutwinning van Nedmag en de zoutwinning / opslagen Zuidwending liggen buiten elkaars effectgebieden. M.a.w. deze beïnvloeden elkaar niet.</p>
6	<p>Gewenste zoutcavernes periode 2030-2050 voor ondergrondse energieopslag</p> <ul style="list-style-type: none"> • Minimaal 2-4 • Mogelijk 10-50 • Maximaal 65. <p>Nu is de planning dat er 21 cavernes nodig zijn voor gas, zout, perslucht en waterstof. De kans is groot dat dit gaat oplopen tot 50 of meer. Max 65. Een beetje veel van het goede lijkt mij. "1</p>	<p>In deze MER zijn cumulatieve effecten van relevante aspecten van de maximaal 21 cavernes (bestaande en nog te maken) op de locatie Zuidwending betrokken. Andere mogelijke ontwikkelingen in de toekomst maken geen deel uit van dit project.</p> <p>Van plannen of besluitvorming voor andere zoutcavernes voor energieopslag is nog geen sprake. EZK werkt aan een landelijke beleidsvisie voor de ondergrondse opslag van energie. Een concept hiervan wordt rond de zomer van 2023 verwacht. Zie verder antwoord 202301267-3.</p>

	gatenkaas in mijn achtertuin". Bezwaarlijk.	
7	<p>Locatiekeuze: faciliteiten en ruimte voor de industriële installaties voor o.m. bovengronds</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoogte, aantal, waar (dichter naar Zuidwending?) 	<p>Er komt een soortgelijke, qua oppervlakte iets grotere installatie ten noorden van de huidige installatie. Hierin komt apparatuur te staan waaronder compressoren. Verder zullen in het veld leidingen en wegen en max. 4 nieuwe cavernepads worden aangelegd. (een geasfalteerde plaat ca. 62 x 80 meter) waarop 2 afsluitergroepen worden geplaatst).</p> <p>Ten tijde van de terinzagelegging van de cNRD werd nog onderzocht waar deze cavernepads komen. Inmiddels is een keuze gemaakt. Zie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/over-ons/nieuws/locatiekeuze-cavernepads-waterstofopslag-bekend</p>
8	<p>Door expansie van waterstof worden (transport)leidingen warm. De opslag is ook al onder hoge druk. Daarom moet dieper geboord worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Explosiegevaar? Risico's en risicogebied 	<p>De waterstofleiding is ca. 2 km lang en wordt bedreven op een druk tussen de 33 bar en 66 bar. De invoedtemperatuur van waterstofgas heeft temperatuurfluctuaties in de leiding tot gevolg. Die kunnen op hun beurt expansie veroorzaken. De leiding wordt daarom niet in een rechte lijn gelegd maar meanderend. Hierdoor heeft de leiding ruimte om iets uit te zetten en te krimpen. Dit heeft geen invloed op de veiligheid van de leiding en leidt niet tot explosiegevaar. De leiding is hierop ontworpen.</p> <p>Risico en veiligheid zijn belangrijke onderwerpen. Daarom zal het MER hier uitgebreid op in gaan. Van zowel leiding als installatie zal een risicoanalyse worden gemaakt, conform de daarvoor van toepassing zijnde berekeningsmethodieken. Dit wordt meegenomen in het MER.</p>
9	<p>Aanleg installatie en gebouwen voor HyStock (compressoren en expansie-voorzieningen)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geluidsoverlast, explosiegevaar? Risico's en risicogebied 	<p>In het MER zal onderzocht worden wat de impact van geluid zal zijn. Ook zal het MER maatregelen in kaart brengen om deze effecten indien noodzakelijk af te zwakken. Daarvoor geldt bovendien ook dat door het bevoegd gezag voorschriften zullen worden opgenomen over welke maatregelen de initiatiefnemer moet treffen om overlast te beperken.</p> <p>Ter voorbereiding op de MER en het vergunningentraject is het aspect geluid al vanaf het begin van het ontwerp een belangrijk onderwerp. Op basis van de te verwachten geluidsbronnen is een aanzet gemaakt van een geluidsmodel dat verder wordt verfijnd naarmate er meer gegevens bekend zijn. Op deze wijze wordt zorgvuldig onderzocht of het te verwachten geluid binnen de vastgestelde eisen uit wet en regelgeving zal blijven. EnergyStock heeft daarnaast TNO ingeschakeld om in het ontwerp al elementen in te brengen om laagfrequente trillingen en brongeluid al zoveel mogelijk te beperken. Hieruit komt een geluidscontour die wordt vastgelegd in het ruimtelijk plan (projectbesluit).</p> <p>Risico en veiligheid zijn belangrijke onderwerpen. Daarom zal het MER hier uitgebreid op in gaan. Van zowel leiding als installatie zal een risicoanalyse worden gemaakt, conform de daarvoor van toepassing zijnde berekeningsmethodieken. Dit wordt meegenomen in het MER.</p>
10	<p>De locaties liggen niet in de directe nabijheid van woningen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Van welke afstand gaat dat "directe" uit? • Hoe zit dat met toekomstige 	<p>Met "directe" wordt bedoeld dat er een zo groot mogelijke afstand zit tussen woningen en installaties. Richting Zuidwending is dit ca. 800 meter en naar Ommelanderswijk ca. 300 meter. EnergyStock heeft op dit moment geen andere toekomstige projecten in voorbereiding dan die beschreven zijn in de cNRD.</p>

	projecten. Komen die dichterbij?	
11	Er worden periodiekmetingen gedaan. <ul style="list-style-type: none"> • Waarop? • Terugkoppeling burgers? 	Er worden periodiek metingen gedaan om de ontwikkeling van de zoutcaverne tijdens het uitloogproces te kunnen volgen. Hiermee wordt gemonitord of de vorm van de caverne conform ontwerp-specificatie is. Het toezicht hierop wordt gedaan door Staatstoezicht op de Mijnen, SodM. Rapportages zijn doorgaans terug te vinden op de websites van EnergyStock en Nobian. Verdere terugkoppeling vindt – wanneer nodig – plaats tijdens de reguliere bijpraatsessies die EnergyStock organiseert of via lokale media.
12	Diepboring... Hoe diep	De voorgestelde diepboring bedraagt maximaal 1.450 meter, maar zal uiteindelijk pas worden gefinaliseerd in het winningsplan.
13	De leidingen moeten hogedruk kunnen weerstaan. <ul style="list-style-type: none"> • Risico's en risicogebied 	De waterstofleiding is ca. 2 km lang en wordt bedreven op een druk tussen de 33 bar en 66 bar. Voor deze leiding wordt een risicoanalyse opgesteld. Zie antwoord 202301267-8.
14	Monitoring bodembeweging (trillingen en bodemdaling) en veiligheid put en caverne. <ul style="list-style-type: none"> • Dit in relatie tot andere mijnbouw-activiteiten in de Groningse en Noord Drentse bodem? Verschil in diepte waarop activiteiten plaatsvinden • Binnen welk gebied rond de cavernes? 	Zie antwoorden 202301267-4 en 202301267-5. Aanvullend: Wij begrijpen zorgen over trillingen. Onderzoek naar bodemtrillingen maakt onderdeel uit van het MER. In de bodem vinden voortdurend (micro)trillingen plaats. De oorzaak kan liggen in natuurlijke processen en in ondergrondse activiteiten. Deze monitort EnergyStock samen met externe experts, waaronder het KNMI, met een microseismisch meetnetwerk. De gemeten trillingen zijn dusdanig zwak dat ze niet voelbaar zijn en niet kunnen leiden tot schade. Er is verschil in diepte tussen de verscheidene activiteiten. Zoutwinning vindt plaats op dieptes tussen 500-1.600m, voormalige gaswinning vond op 3.000m diepte plaats, en gas/waterstofopslag tussen 1.000-1.500m diepte. De locatie van de meetstations is te zien op https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/msm
15	Afsluiting. Nieuwe vulling caverne na gebruik voor waterstof. GEEN KERNAFVAL	Wanneer de caverne geen dienst meer doet, wordt de caverne afgesloten. Hiervoor is een door het ministerie van EZK goedgekeurd afsluitingsplan (of abandonneringsplan) nodig. De toezichthouder Staatstoezicht op de Mijnen is hier nauw bij betrokken. In de caverne wordt geen kernafval opgeslagen. Dat gebeurt in Nederland op een centrale plaats door de Covra. Voor meer informatie over opslag van kernafval kunt u terecht bij deze website https://www.covra.nl/nl/
16	Onttrekking grondwater door kortdurende bemaling. <ul style="list-style-type: none"> • Veel beweging in grondwaterpeil. Niet handig voor bebouwing, riool, fundering etc. • De relatie met gaswinning en activiteiten NEDMAG en de effecten daarvan lees ik nergens. • Mijnbouwstapelning en de risico's en gevolgen moeten 	Bemalingen zijn zeer lokaal en kortdurend en vinden alleen plaats in de bovenlaag van de bodem, bijvoorbeeld om een betonnen fundering te storten of leiding te leggen. Dit gebeurt niet in de nabijheid van bestaande gebouwen en funderingen. De effecten op grondwater door bemaling worden meegenomen in de MER. Door grondonderzoek en het daaropvolgend detailontwerp worden hoeveelheden bepaald en de manier van onttrekken. Verzakkingen door grondwaterverlagingen worden voorkomen. De uitvoering hiervan zal worden vergund en gehandhaafd door het bevoegd gezag. Als er twijfel is over nabije bouwwerken, kan een schouw worden uitgevoerd voorafgaand aan de start van de bemaling. Nedmag en de zoutwinning / opslagen Zuidwending liggen buiten elkaars effectgebieden. M.a.w. deze beïnvloeden elkaar niet. Dat is ook de reden dat dit niet genoemd wordt in het c-NRD. In NRD zal aangegeven worden dat deze relatie er niet is.

	onderzocht en beschreven worden	Voor gestapelde mijnbouw: zie antwoord 202301267-4.
202301269 Comité Waterstof Ommelanderswijk		
1	Het voornemen tot opslag en verwerking van waterstof op de in de notitie genoemde locatie niet mag leiden tot aantasting van woongenot, vermindering van waarde van percelen, aantasting van woonveiligheid (inclusief schade door voorbereidende werkzaamheden), omgevingsveiligheid etc.	EnergyStock begrijpt de wens van de omwonenden dat een nieuw project geen effect mag hebben op woongenot, waarde, veiligheid etc. EnergyStock kan niet uitsluiten dat er rest effecten zijn, zelfs na genomen maatregelen. De installaties worden ontworpen met inachtneming van alle bestaande wet- en regelgeving. Zaken als veiligheid, schadeafhandeling en omgevingsveiligheid worden allemaal opgesteld met de veiligheid en de belangen van de omwonenden als doel. De MER zal de resterende milieueffecten in de brede zin van het woord in kaart brengen en vergelijken met de huidige situatie, waarna de overheid de verschillende nationale en lokale belangen zal wegen om te beziën of een vergunning verleend kan worden.
2	Dat er op dit moment heel veel onzekerheid is omtrent bovengenoemde zaken nu en in de toekomst (in de notitie wordt een doorlooptijd van gebruik waterstofopslag van 25 tot 30 jaar genoemd)	Zie antwoord 202301269-1.
3	Dat tot nu toe geen duidelijkheid en garanties worden gegeven aan omwonenden op het gebied van: vorming van een specifiek schadefonds en de daarbij behorende procedure voor afhandeling schade, compensatie waardevermindering percelen/woningen etc., voorkoming van vergaande beperking overlast in de ruimste zin des woords (geluid, licht, lucht etc)	<p>Over schade</p> <p>Momenteel heeft EnergyStock een eigen schadeprocedure. Meldingen kunnen worden gedaan via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast. EnergyStock is in gesprek met EZK en de commissie Mijnbouwschade om schadeafhandeling door dit onafhankelijke loket te laten beoordelen.</p> <p>Bij vermoeden van schade door olie-, gas- of zoutwinning buiten het effectgebied van het Groningenveld kan daarvan melding worden gedaan bij de Commissie Mijnbouwschade. De commissie onderzoekt de melding en geeft een onafhankelijk advies over de grote van de schade en of deze veroorzaakt is door mijnbouw. De betrokken mijnbouwbedrijven volgen het advies van de commissie en vergoeden de schade. Zoutwinning door Nobian valt al onder dit loket.</p> <p>Schades die toe te wijzen zijn aan gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag Norg kunnen worden gemeld bij het Instituut Mijnbouwschade (IMG). Het IMG beslist over de schademelding. Schade als gevolg van Mijnbouwactiviteiten anders dan Groningenveld of gasopslag Norg valt onder Commissie Mijnbouwschade. De commissie Mijnbouwschade en het IMG fungeren hierbij feitelijk als een loket en hanteren een 'no wrong door' principe.</p> <p>Mocht de opslag van waterstof onverhoopt leiden tot aantoonbare waardedaling van uw woning, dan kan EnergyStock daarvoor aansprakelijk gesteld worden.</p> <p>Over geluid</p> <p>In het MER zal onderzocht worden wat de impact van geluid zal zijn. Ook zal het MER maatregelen in kaart brengen om deze effecten indien noodzakelijk af te zwakken. Daarvoor geldt bovendien ook dat door het bevoegd gezag voorschriften zullen worden opgenomen over welke maatregelen de initiatiefnemer moet treffen om overlast te beperken.</p>

		<p>Ter voorbereiding op de MER en het vergunningentraject is het aspect geluid al vanaf het begin van het ontwerp een belangrijk onderwerp. Op basis van de te verwachten geluidsbronnen is een aanzet gemaakt van een geluidsmodel dat verder wordt verfijnd naarmate er meer gegevens bekend zijn. Op deze wijze wordt voortdurend gemonitord of het te verwachten geluid binnen de vastgestelde eisen uit wet en regelgeving zal blijven. EnergyStock heeft daarnaast TNO ingeschakeld om in het ontwerp al elementen in te brengen om laagfrequente trillingen en brongeluid al zoveel mogelijk te beperken. Hieruit komt een geluidscontour die wordt vastgelegd in het ruimtelijk plan (projectbesluit)</p> <p>Over licht</p> <p>Ook het aspect licht vormt onderdeel van de MER. Net zoals bij de installatie voor de opslag van aardgas in cavernes, zal bij het ontwerp van de installatie voor de opslag van waterstof rekening worden gehouden met het voorkómen van licht-overlast. In principe is de installatie 's nachts niet verlicht. Nobian gaat in 2024 evaluatieboringen verrichten en na 2026 de productieboringen voor de nieuwe cavernes. Dergelijke boringen hebben in het verleden tot tijdelijke licht-overlast geleid, met name gedurende de nachtelijke uren. De bouwlocaties moeten worden verlicht omdat de booractiviteiten uit technisch oogpunt niet kunnen pauzeren. EnergyStock gaat in overleg met Nobian om deze overlast bij de voorgenomen boringen zoveel mogelijk te voorkómen. Ook tijdens de bouwfase van de installatie voor waterstofopslag zal rekening worden gehouden met het voorkómen van hinder door licht van de bouwactiviteiten</p>
4	De omwonenden mogen op geen enkel geval nadeel ondervinden van de voorgenomen werken zoals genoemd in de notitie ten aanzien van de aspecten luchtkwaliteit, veiligheid, licht- en geluidsoverlast, groundbewegingen, waarde van de woningen	zie antwoord bij 202301269-1.
5	Dat eventueel nadeel in welke vorm ook, in overleg met betrokken bewoners ruimhartig en zonder ingewikkelde procedures wordt gecompenseerd financieel en/of materieel.	Zie antwoord 202301269-3. Verder geeft deze cNRD het kader aan waarbinnen de MER verricht gaat worden. Dit onderwerp valt buiten de scope van de cNRD.
6	In de op te stellen MER niet uitgegaan mag worden van kritische grenswaarden als het gaat om metingen van zaken die direct te maken hebben met de veiligheid en woongenot van de direct omwonenden zoals geluid, lucht en licht	In het ontwerp van elke industriële faciliteit wordt algemeen gebruik gemaakt van grenswaarden, die in wet- en regelgeving zijn verankerd. EnergyStock is wettelijk verplicht onder die grenswaarden te blijven en streeft ernaar om daar - zo mogelijk - ruim onder te blijven. Als Indiener specifieke suggesties heeft wat voor bijzondere omstandigheden er toe zouden moeten leiden om die grenswaarden bij te stellen dan is betrokkenheid bij de cNRD en de MER het geijkte moment om zulke bijzondere omstandigheden te delen. Dit is juist de insteek van de cNRD. Door het ontbreken van een toelichting op deze eventuele bijzondere omstandigheden in de zienswijze

	<p>maar dat in overleg met de direct omwonenden gekozen dient te worden voor toetsing aan grenswaarden die ook met bijzondere omstandigheden van direct omwonenden te maken hebben.</p>	<p>is het niet mogelijk om deze te toetsen in de MER of te beschouwen in de ontwerpfase.</p>
7	<p>Hier in Ommelanderswijk geen gasdrama in het klein mag ontstaan zoals dat in de afgelopen jaren voor Groningen in het algemeen van toepassing is geweest en nog is. Daarom eisen wij als bewoners/direct omwonenden dat voordat met verdere (voorbereidende) werkzaamheden ten aanzien van het project HyStock Waterstofopslag wordt begonnen dat: Er een toereikend schadefonds komt voor minimaal 35 jaar waaruit alle financiële gevolgen (waardevermindering woningen, schade door groundbewegingen, schade door werkzaamheden etc.) op ruimhartige wijze zullen worden vergoed; Dat er één aanspreekpersoon/instansie wordt aangewezen waar bewoners terecht kunnen met schadeclaims etc. Dat bedoelde instantie volledig mandaat heeft om schadeclaims af te kunnen doen; Dat er een claimprocedure komt welke transparant en onafhankelijk is in afstemming met de bewoners;</p>	<p>EnergyStock is samen met Nobian als vergunninghouders verantwoordelijk voor de afgesloten/verlaten caverne tot een zeer ruime tijd na afsluiting van de cavernes (artikel 33 Mijnbouwwet). Ze staan daarmee dus financieel garant. In het extreme geval van faillissement van het mijnbouwbedrijf is voorzien in een waarborgfonds mijnbouwschade conform hoofdstuk 9 van de Mijnbouwwet.</p> <p>Ook na het verlaten/afsluiten van een caverne blijft EnergyStock geruime tijd verantwoordelijk voor de gevolgen. Dit wordt vastgelegd in een abandoneringsplan (ook wel Sluitingsplan genoemd in de Mijnbouwwet) De termijn waarin de vergunninghouder verantwoordelijk is voor de caverne wordt bepaald door de vergunningverlener en toezichthouder, maar is rond de 30 jaar na afsluiting.</p> <p>Momenteel heeft EnergyStock een eigen schadeprocedure. Meldingen kunnen worden gedaan via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast. Voor afhandeling is een procedure opgesteld, die kan worden opgevraagd via voornoemde website. Binnen de schade procedure is voorzien in een vast aanspreekpunt aan de zijde van EnergyStock.</p> <p>EnergyStock is in gesprek met EZK en de commissie Mijnbouwschade om schadeafhandeling door dit onafhankelijke loket te laten beoordelen. Vanaf dan geldt:</p> <p>Bij vermoeden van schade door olie-, gas- of zoutwinning buiten het effectgebied van het Groningenveld kan daarvan melding worden gedaan bij de Commissie Mijnbouwschade. De commissie onderzoekt de melding en geeft een onafhankelijk advies over de grote van de schade en of deze veroorzaakt is door mijnbouw. De betrokken mijnbouwbedrijven volgen het advies van de commissie en vergoeden de schade. Zoutwinning door Nobian valt al onder dit loket</p> <p>Schades die toe te wijzen zijn aan gaswinning uit het Groningenveld, de gasopslag Norg kunnen worden gemeld bij het Instituut Mijnbouwschade (IMG). Het IMG beslist over de schademelding. Schade als gevolg van Mijnbouwactiviteiten anders dan Groningenveld of gasopslag Norg valt onder Commissie Mijnbouwschade. De commissie Mijnbouwschade en het IMG fungeren hierbij feitelijk als een loket en hanteren een 'no wrong door' principe.</p>
8	<p>Dat er een nulmeting plaatsvindt in de woningen in de omgeving van het project als uitgangssituatie voor toekomstige mogelijke schadeclaims;</p>	<p>EnergyStock is voornemens om nulmetingen uit te voeren voorafgaand aan de start van het project om de uitgangssituatie van schade aan woningen vast te stellen. Verdere details hiervan (zoals het gebied waar dit van toepassing is, de expertis houder die deze nulmetingen kan verrichten, de tijdschaal en praktische details) zullen worden ontwikkeld en gecommuniceerd met de omwonenden. Dit is niet onderdeel van de MER zelf.</p>

9	Dat er in overleg en op verzoek van bewoners trillingsmeters worden geplaatst in woningen in de omgeving van het project en de voorbereidende werkzaamheden;	<p>Wij begrijpen zorgen over trillingen. Onderzoek naar bodemtrillingen maakt onderdeel uit van het MER. In de bodem vinden voortdurend (micro)trillingen plaats. De oorzaak kan liggen in natuurlijke processen en in ondergrondse activiteiten. Deze monitoren wij samen met externe experts, waaronder het KNMI, met een micro-seismisch meetnetwerk. De gemeten trillingen zijn dusdanig zwak dat ze niet voelbaar zijn en niet kunnen leiden tot schade. Zie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/msm</p> <p>Trillingsmeters aan de oppervlakte (bijvoorbeeld op de buitenmuur van woningen) kunnen detecteren of er zich significante trillingen voordoen als gevolg van niet-ondergrondse bronnen, bijvoorbeeld verkeer tijdens de bouwfase. EnergyStock zal hiervoor een plan ontwikkelen. Er is hier geen wet- en regelgeving voor, wel een SBR Trillingsrichtlijn A: Schade aan bouwwerken. Verdere details hiervan (zoals het gebied waar dit van toepassing is, wat voor apparatuur hiervoor geschikt is, wie dit uitvoert en praktische details) zullen worden ontwikkeld en gecommuniceerd met de omwonenden. Dit is niet onderdeel van de MER zelf.</p>
10	Dat er een procedure komt voor niet materiele schade door bovengenoemd project;	Sectie 4.3.10 van de CNRD gaat in op de menselijke gezondheid en leefbaarheid en zal deze beoordelen.
11	Dat er binnen het project een bedrag wordt gereserveerd dat in overleg met de bewoners wordt aangewend om de leefbaarheid in de directe omgeving van het project te verbeteren;	EnergyStock wil dit graag bespreken met de betrokken gemeenten en mogelijk belanghebbenden zoals het Comité Waterstof Zuidwending. Dit is niet onderdeel van de MER zelf.
12	Dat wij als omwonenden actief en tijdig op de hoogte worden gesteld van alle vergunning aanvraagprocedures die in het kader van dit project van toepassing zijn.	EnergyStock en EZK doen – als voorheen – hun uiterste best om alle belanghebbenden en omwonenden actief en tijdig op de hoogte te brengen van de stappen in dit proces.
13	Bewoners van de provincie Groningen is veel leed aangedaan door de gaswinning. De Gaswinning heeft miljarden opgeleverd aan de staatskas en enkele multinationals maar heeft veel bewoners laten zitten met materiële en immateriële schade en ellende. Zorg ervoor dat dit project HyStock niet leidt tot eenzelfde drama in het klein voor de bewoners van Ommelanderswijk en Zuidwending. Het mag niet zo zijn dat deze	Het staat iedereen vrij om gebruik te maken van de bezwaar en beroepsprocedures conform de wet- en regelgeving. EnergyStock ontwerpt het project binnen de planologische en wettelijke kaders die daarvoor bestaan, en wil dit graag doen in goede harmonie met de lokale omwonenden en belanghebbenden. EnergyStock is ervan overtuigd dat samenwerking met omwonenden over inhoudelijke kenmerken van dit project een positief effect zal hebben op het eindresultaat.

	<p>relatief kleine groep inwoners van Groningen / Nederland de dupe gaat zijn van een groot project waar straks vele miljoenen aan verdiend gaan worden en waarschijnlijk veel mensen/bedrijven in binnen- en buitenland van gaan profiteren. U mag deze zienswijze dan ook zien als een vooraankondiging van voorgenomen bezwaren tegen elke vergunningprocedure die gevoerd moet gaan worden in het kader van het project HyStock en gerelateerde projecten.</p>	
14	<p>Wij willen van tevoren weten waar we aan toe zijn en dat van alles voor aanvang van de werkzaamheden/vergunningverlening op een goede manier voor ons wordt geregeld en gegarandeerd. Het comité Waterstof Ommelanderswijk wil graag in gesprek gaan met de projectverantwoordelijke voordat met de werkzaamheden wordt gestart om harde afspraken te maken over de in deze zienswijze genoemde punten.</p>	<p>EnergyStock is al meer dan 10 jaar actief met Aardgasbuffer Zuidwending, en streeft naar goed contact en communicatie met alle bewoners en belanghebbenden. Dit geldt evengoed voor de geplande waterstofopslag die in deze cNRD wordt besproken. Vanuit dat oogpunt staat EnergyStock open voor contact met het Comité Waterstof Ommelanderswijk over de mogelijke gevolgen van dit project en de procedure voor schadeafhandeling.</p>
202301276		
1	<p>Ongerust over paarden, We willen graag in detail weten op hoeveel meter de caverne van de boerderijmuur af komt te staan en welke normen en onderzoeksresultaten u daarvoor gebruikt.</p>	<p>De dichtstbijzijnde bovengrondse caverne-installatie komt ongeveer 300 meter vanaf de achterkant van de woning te liggen. De minimum veilige afstand van industriële faciliteiten tot andere gebruikers wordt bepaald door de zogeheten risicocontouren uit te rekenen conform het Besluit externe veiligheid inrichtingen. https://wetten.overheid.nl/BWBR0016767/2016-01-01 https://wetten.overheid.nl/BWBR0016767/2016-01-01. De norm/grenswaarde die daarin wordt gehanteerd is de 10^E-6 contour. Voor het bepalen van veilige afstand tot industriële faciliteiten worden richtlijnen van het RIVM gebruikt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Handleiding Risicoberekeningen (HARI) Bevi versie 4.3 • Handleiding Risicoberekeningen Bevb • voorgeschreven rekenpakket SAFETI-NL 8.5 • https://www.rivm.nl/sites/default/files/2021-01/Handleiding%20Risicoberekeningen%20Bevi%20v4.3_120121.pdf

		Op basis van voorlopige berekening zijn zowel de PR 10E-6 en de PR 10E-30 contouren op zeer ruime afstand van uw woning. Deze zullen worden getoetst tijdens de MER.
	Hoever moet een cavernepad van een bedrijf blijven waar dieren gehouden worden? Wat is daarvoor wettelijk bepaald? Daar zijn regels voor en willen graag van u horen hoe u dit gaat aanpakken.	In deze bovenstaande wetgeving en risicoberekeningen wordt gekeken naar de 'aanwezige dichtheid van personen', kwetsbare objecten (zoals woningen) en niet kwetsbare objecten (zoals wegen). Veilige afstanden worden op die basis bepaald. Er wordt niet specifiek beoordeeld naar eventuele aanwezigheid van dieren. Hiervoor bestaan geen wettelijke afstanden of andere richtlijnen. Wij hebben er echter naar gestreefd om de cavernepads zoveel als mogelijk van de bebouwing af te realiseren. Hierbij zijn omwonenden betrokken.
2	Op pagina 2 van de Notitie 1.4 staat ... 'mogelijk de komst van andere projecten bij Zuidwending', onze vraag is welke andere projecten bedoelt u hiermee?	De mogelijk andere projecten staan in de cNRD halverwege hoofdstuk 1.4 vermeld te weten: <ul style="list-style-type: none"> • Corre Energy heeft aangegeven perslucht te willen opslaan in twee zoutcavernes. • Nobian ontwikkelt plannen voor 5-10 nieuwe cavernes t.b.v. zoutwinning. De projecten staan op zich en doorlopen eigen procedures en bijbehorende tijdslijnen. In het kader van de MER wordt een uitgebreide bodemstudie uitgevoerd waarbij de zoutwinning, gaswinning, gasopslag en waterstofopslag worden meegenomen. Die studie moet inzicht geven in de effecten van voornoemde activiteiten op de bodem. Mogelijk dat de effecten van de opslag van perslucht worden meegenomen, maar dat is afhankelijk van het wel of niet doorgaan van dat initiatief.
3	En als Corre Energy gaat vertragen in het proces lopen de andere projecten daar dan ook vertraging mee op?	De tijdslijn van het voornemen van Corre Energy staat volledig los van de plannen van EnergyStock zoals beschreven in deze cNRD. Dus een vertraging van Corre Energy heeft geen effect op de tijdslijn van EnergyStock.
4	'Het voorgenoemd project perslucht opslag betreft het uitloggen van twee cavernes'..., onze vraag is waar komen deze 2 extra cavernes?	EnergyStock is niet de initiatiefnemer van deze twee cavernes. Deze twee cavernes zijn voorzien pal westelijk naast het Heeresmeer. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de website van Corre Energy https://correenergystorage.nl/het-project/
5	In een van de bijeenkomsten van Energystock werd beloofd dat we een visueel overzicht zouden krijgen van alle projecten en bouwdelen welke nu in Ommelanderswijk en Zuidwending actief zijn en/of gaan komen. Wij zien dat elk bedrijf zijn eigen dingen presenteert en neerzet en plannen heeft en uiteindelijk de aangrenzende bewoners en wij niet weten wat voor bouwgedeelten we	Het is correct dat dit overzicht tijdens de bijpraatsessie van EnergyStock op 18 januari 2023 is beloofd. Zie pagina 3 en 4 van het verslag van deze bijpraatsessie. Het heeft helaas langer geduurd dan voorzien om dit met alle partijen samen te stellen en te communiceren. Aan dit overzicht wordt gewerkt, zodat dit op de agenda gezet kan worden tijdens een informatieavond dit najaar.

	nog meer achter het huis krijgen. Hier is Energystock en Nobian maar ook HyStock en Corre Energy, in gebreke gebleven. We verwachten nog steeds dit overzicht!.	
6	Zoals dhr. Gerard van Pijkeren zei in een bijeenkomst, de dingen moeten aan de voorkant geregeld worden. Dan bedoelen wij ook de schade afhandeling en herstel van onze huizen. En die zin hebben we onthouden en houden we hem, het bedrijf en u, aan.	<p>EnergyStock is samen met Nobian als vergunninghouders verantwoordelijk voor de afgesloten/verlaten caverne tot een zeer ruime tijd na afsluiting van de cavernes (artikel 33 Mijnbouwwet). Ze staan daarmee dus financieel garant. In het extreme geval van faillissement van het mijnbouwbedrijf is voorzien in een waarborgfonds mijnbouwschade conform hoofdstuk 9 van de Mijnbouwwet.</p> <p>Ook na het verlaten/afsluiten van een caverne blijft EnergyStock geruime tijd verantwoordelijk voor de gevolgen. Dit wordt vastgelegd in een abandoneringsplan (ook wel Sluitingsplan genoemd in de Mijnbouwwet) De termijn waarin de vergunninghouder verantwoordelijk is voor de caverne wordt bepaald door de vergunningverlener en toezichthouder, maar is rond de 30 jaar na afsluiting.</p> <p>Momenteel heeft EnergyStock een eigen schadeprocedure. Meldingen kunnen worden gedaan via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast. Voor afhandeling is een procedure opgesteld, die kan worden opgevraagd via voornoemde website. Binnen de schade procedure is voorzien in een vast aanspreekpunt aan de zijde van EnergyStock.</p> <p>EnergyStock is in gesprek met EZK en de commissie Mijnbouwschade om schadeafhandeling door dit onafhankelijke loket te laten beoordelen. Vanaf dan geldt:</p> <p>Bij vermoeden van schade door olie-, gas- of zoutwinning buiten het effectgebied van het Groningenveld kan daarvan melding worden gedaan bij de Commissie Mijnbouwschade. De commissie onderzoekt de melding en geeft een onafhankelijk advies over de grote van de schade en of deze veroorzaakt is door mijnbouw. De betrokken mijnbouwbedrijven volgen het advies van de commissie en vergoeden de schade. Zoutwinning door Nobian valt al onder dit loket.</p> <p>Schades die toe te wijzen zijn aan gaswinning uit het Groningenveld, de gasopslag Norg kunnen worden gemeld bij het Instituut Mijnbouwschade (IMG). Het IMG beslist over de schademelding. Schade als gevolg van Mijnbouwactiviteiten anders dan Groningenveld of gasopslag Norg valt onder Commissie Mijnbouwschade. De commissie Mijnbouwschade en het IMG fungeren hierbij feitelijk als een loket en hanteren een 'no wrong door' principe.</p>
7	Op pagina 17 van de Notitie staat bij 3.3.1 onder het kopje Zoutwinning wordt er gerefereerd naar een zoutwinningsplan. Onze vraag is: waar is dit zoutwinningsplan welke in de notitie wordt aangehaald,	Nobian gaat de cavernes maken d.m.v. uitloggen met water. Hiervoor zal Nobian een winningsplan indienen, naar verwachting in 2024. Dit plan wordt inhoudelijke getoetst en moet instemming krijgen van het bevoegd gezag, het ministerie van EZK, geadviseerd door Staatstoezicht op de Mijnen. Met dit plan moet de minister van EZK instemmen alvorens er uitgelooft mag worden. Het instemmingsbesluit met winningsplan wordt op enig moment ter inzage gelegd en hierop kunt u te zijner tijd een zienswijze indienen.

	beschreven? Waar kunnen we deze vinden?	
8	Ook wordt er geschreven...'De locaties liggen niet in de directe nabijheid van woningen'. Onze vraag is: wat is 'de directe nabijheid' uitgedrukt in meters. Vanaf de caverne tot een woning	Tussen woningen en installaties wordt een zo groot mogelijke afstand aangehouden. Richting Zuidwending is dit ca. 800 meter en naar Ommelanderswijk ca. 300 meter.
9	En waarom komen de voorwaarden welke gesteld zijn in het bestemmingsplan 2010 niet naar voren in dezen notitie. Er is zover geen rekening mee gehouden in de notie, terwijl deze nog steeds leidend zijn.	Voor de ruimtelijke inpassing wordt een nieuw plan gemaakt (inpassingsplan of projectbesluit) waarin ook de bestemmingsplannen die op dit moment van kracht zijn, worden overwogen en waar nodig gewijzigd, na toetsing van de mogelijke effecten van het project aan de hiervoor van toepassing zijnde normen. Dit plan wordt door het Rijk vastgesteld, waarbij de gemeente, provincie en waterschap worden betrokken voor advies en afstemming, en waarbij voor omwonenden en belanghebbenden gelegenheid is voor inspraak. (zie pagina 3 laatste alinea c-NRD).
10	Op pagina 18 wordt geschreven...' Ten aanzien van de aanlegfase gaat de MER in op....en komt er een opsomming van wat onderzocht gaat worden en ook op de volgende pagina's van de Notitie. Onze vraag is: Van welke onderzoeken en kwaliteitseisen en kwaliteitsnormen worden er gebruikt? Is daar elders al onderzoek naar gedaan? Zo ja wat waren deze uitkomsten? En hoe wordt dat aan ons afgemeten? Op mens en dierenwelzijn? Waarom is dit proces niet uitgeschreven en wordt het niet gepresenteerd of inzichtelijk gemaakt aan ons?	In het MER wordt onderzoek gedaan naar al deze aspecten. Een verantwoording hiervan komt eveneens in het MER. Het onderzoek heeft betrekking op het plangebied en wordt voor bepaalde onderzoeken zoals bodemdaling, externe veiligheid en natuur uitgebreid tot buiten het plangebied. De onderzoeken vinden plaats conform de daarvoor gebruikelijke methodieken zoals die in Nederland gangbaar zijn. Wetgeving, ontwerprichtlijnen, codes, bouwbesluiten, normen etc. zijn allemaal individuele documenten met daarin beschreven gedetailleerde eisen en richtlijnen over hoe onderzoeken en planologische vraagstukken worden aangepakt. Ook staat daarin vermeld hoe en door wie toezicht wordt gehouden op de uitvoering ervan. In het MER zal dit worden beschreven voor zover dit relevant is voor dit project. De Commissie voor de milieueffectrapportage zal de kwaliteit en volledigheid van het MER toetsen.
11	We kunnen op zulke, niet omschreven punten geen zienswijze indienen omdat u zelf nog niet weet wat u gaat onderzoeken of in het negatiefste geval u dat wel weet maar niet benoemd.	In het c-NRD is aangegeven welke aspecten onderzocht zullen worden. De resultaten en verantwoording van de onderzoeken worden in het MER opgenomen. Het MER wordt ter inzage gelegd en hierop kunnen zienswijzen worden ingediend.
12	En wat als de normen waarvoor wordt gekozen door de MER niet voldoende zijn, voor ons als mens en dier. Wanneer kunnen wij dan bezwaar	De normen die worden toegepast in het MER zijn vastgelegd in wet- en regelgeving en zijn geen vrije keuze van de initiatiefnemer. De Commissie voor de milieueffectrapportage zal de kwaliteit en volledigheid van het MER toetsen. Inspraak/zienswijze/bezwaarprocedures onder deze Rijkscoördinatieregeling maken deel uit van de procedure die wordt doorlopen. In het Participatieplan kunt u de verschillende

	<p>aantekenen? En dat er ook daadwerkelijk iets mee gedaan wordt?</p>	<p>inspraak- en bezwaarmogelijkheden terugvinden. In de bezwaarprocedures zal de Raad van State de ingediende bezwaren beoordelen.</p>
13	<p>En wanneer wordt dat dan bekend gemaakt welke onderzoeken en kwaliteitseisen er wel worden meegenomen? U beschrijft immers nog helemaal niks in de notitie waar we op kunnen reageren. Via welke route deelt u dan deze informatie als de maatstaven welke u per item wilt onderzoeken bekend is, welke onderzoeken en kwaliteitseisen u gaat gebruiken. Volgt er dan nog een moment waarop wij een zienswijze kunnen schrijven? Want deze missen we namelijk in de tijdlijn welke Energystock gepubliceerd heeft.</p>	<p>In het c-NRD is precies aangegeven welke aspecten in het MER onderzocht zullen worden. Het ontwerp van de onderzoeken, de kwaliteitseisen, de resultaten en de verantwoording van de onderzoeken worden in het MER opgenomen. Het MER wordt na afronding in concept ter inzage gelegd en hierop kunnen zienswijzen worden ingediend. Wanneer u een zienswijze kunt indienen, kunt u ook vinden op de projectenpagina op de website (onder Planning): https://www.energiebufferzuidwending.nl/projecten/ontwikkel-n-caverne-voor-waterstofopslag Volgens de huidige planning is dat begin 2025. Wanneer dit wijzigt stelt EnergyStock u op de hoogte.</p>
14	<p>Waarom heeft u gekozen voor een zienswijze en niet voor een bezwaar? Het lijkt namelijk dat we enige vorm van inspraak punten hebben die we belangrijk vinden maar wanneer komt de definitieve Notitie uit en waarom kunnen we daar dan niet op reageren d.m.v. een zienswijze of bezwaar?</p>	<p>Omdat nog geen sprake is van (voorgenomen) besluiten, is ook nog geen bezwaar mogelijk. Eerst moet veel onderzoek worden gedaan naar mogelijke effecten. Dit zal bij de besluitvorming worden betrokken, samen met de zienswijzen van bestuursorganisaties en omwonenden. Deze procedure voorafgaand aan besluitvorming is niet aan de initiatiefnemer, maar is wettelijk zo voorgeschreven. In de RCR-procedure en de Algemene wet Bestuursrecht (AWB) zijn diverse momenten opgenomen waarbij u kunt inspreken / zienswijze indienen, met de daarbij behorende wettelijke termijnen. U kunt deze ook terugvinden in het eerder gepubliceerde Participatieplan. De zienswijzen op de c-NRD worden beantwoord in een Nota van Antwoord. Waar relevant, wordt de definitieve notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) aangepast ten opzichte van de c-NRD. De NRD wordt naar verwachting eind medio september 2023 gepubliceerd op de website van RvO. Tegelijk met de publicatie van de NRD wordt de Nota van antwoord gepubliceerd.</p>
15	<p>Pagina 19 paragraaf 3.3.3 'Aanleg HyStock installaties'zo kort mogelijke afstand van de opslag caverne'.... Energystock gaf aan dat er 300 meter maximaal er vanaf kan worden geboord. Graag ontvangen we een overzicht waarin het aantal meters is getekend bij de nu bekend geworden plaatsen waar de</p>	<p>Ten tijde van de terinzagelegging van de cNRD werd nog onderzocht waar deze cavernepads komen. Inmiddels is een keuze gemaakt. Zie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/over-ons/nieuws/locatiekeuze-cavernepads-waterstofopslag-bekend De locaties van de cavernepads staan weergegeven als groene vierkantjes op onderstaande kaart.</p>

	<p>cavernepads gaan komen.</p>	
<p>16</p>	<p>Wij willen uiteraard wanneer we de boerderij ooit te koop zetten alle mogelijke opties open houden zowel als woonbestemming als een bedrijfspand. Kunt u uitleggen hoe dit in perspectief komt te staan? En nog belangrijker het aantal meters wat dit overbrugt maar ook wettelijk gezien en in het kader van de bekend onderzoeksresultaten in relatie tot het bestemmingsplan.</p>	<p>Het toekomstig projectbesluit beïnvloedt de bestemming of een mogelijke wijziging van de bestemming van uw boerderij niet. De afstand speelt hierbij geen rol. Voor een bestemmingswijziging van uw boerderij is de gemeente het bevoegd gezag. Wijziging van bestemming(en) van objecten buiten de energiebuffer is niet aan de orde in deze MER of het projectbesluit en valt buiten de reikwijdte van dit project.</p>
<p>17</p>	<p>Op pagina 32 paragraaf 5.2 'Planologische situatie'.... Zien wij er ook graag in meegenomen: Bestemmingsplan 2010 Bestemmingsplan Geluidscontour Aardgasbuffer Zuidwending Nieuwe Pekela (onherroepelijk). Hoe ziet u het bestemmingsplan 2010 en bestemmingsplan</p>	<p>Voor de ruimtelijke inpassing van dit project wordt het bestaande bestemmingsplan aangepast door de ministers van EZK en VRO (dit is het inpassingsplan of projectbesluit). Dit plan wordt door het Rijk vastgesteld, waarbij de gemeente, provincie en waterschap worden betrokken voor advies en afstemming, en waarbij voor omwonenden en belanghebbenden gelegenheid is voor inspraak (zie pagina 3 laatste alinea c-NRD). In dit plan zal ook een nieuwe geluidscontour worden opgenomen, waar nodig. De bestemmingsplannen die op dit moment van kracht zijn, zullen dus waar nodig worden gewijzigd voor dit project, na toetsing van de mogelijke effecten van het project aan de hiervoor van toepassing zijnde normen.</p>

	Geluidscontour geïntegreerd in deze Notitie. Zowel voor mens als dier(en welzijn)	
18	<p>Wij hebben als vraag welke externe partij er op toeziet en wie controleert Nobian en Energystock? Zodat alles volgens de regels en afspraken verloopt? Of gaat de slager zijn eigen vlees keuren? Kunt u aangeven wie dit doet en waar kunnen we deze verslagen vinden en inzien? Niet alles wordt namelijk op de site gepubliceerd.</p>	<p>Op mijnbouwactiviteiten wordt toezicht gehouden door een onafhankelijke toezichthouder het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) en in specifieke gevallen de Veiligheidsregio. Op de website van het SodM zijn diverse documenten te vinden, gerelateerd aan Zuidwending. https://www.sodm.nl/zoeken?trefwoord=zuidwending&search-submit=</p>
19	<p>Graag willen we inzien welke afspraken Energystock al gemaakt heeft door de schade afhandeling voor het uitvoeren van het project zoals directeur Gerard van Pijkeren dit zelf benoemde. Helaas was er bij de laatste bijeenkomst nog niets geregeld en was men in gesprek maar de afspraken welke gemaakt zijn kunnen we nergens terug vinden. Dus vragen we feitelijk hoever de schade afhandeling gevorderd is aangezien we dit al maanden vragen maar geen duidelijk antwoord op komt vanuit Energystock. Want als we niets te vrezen hebben voor schade aan onze woningen, zoals Energystock en Nobian zeggen, waarom wordt er dan geen waarborgfonds gecreëerd met voldoende financiële middelen en wordt daar zeer moeilijk over gedaan. Dan is het toch geen probleem want volgens Nobian en Energystock komt er</p>	<p>Zie antwoord 202301276-6.</p>

	<p>geen schade dus wordt de fonds ook niet aangesproken toch?. Waar ben je dan bang voor? Dit willen we dan graag zwart op wit zien dat er geen schade van komt, zoals wordt gezegd.</p>	
20	<p>Graag willen we inzage in de onderzoeksresultaten van de proefboringen. Wie houdt daar toezicht op? Welke onafhankelijke commissie is hiermee belast?</p>	<p>Informatie over de onderzoeksresultaten van de proefboringen zullen ter inzage worden gelegd samen met het winningsplan en het opslagplan. Het SodM is toezichthouder op mijnbouwactiviteiten, het ministerie van EZK is bevoegd gezag voor mijnbouwactiviteiten en verstrekt vergunningen.</p>
21	<p>Welke afspraken zijn er met de gemeente Veendam gemaakt n.a.v. de plannen voor het op slaan van waterstof? Wij willen graag inzage in de notulen van deze bijeenkomsten en de gemaakte afspraken. Maar ook waar we ze kunnen vinden of via de mail ontvangen.</p>	<p>De gemeenten Veendam en Pekela, evenals de provincie Groningen en het waterschap Hunze en Aa's zijn op ambtelijk en bestuurlijk niveau nauw betrokken bij de plannen. Van afspraken is nu nog geen sprake. Deze regionale bestuursorganisaties zullen voorafgaand aan besluiten over dit project adviseren over de onderzoeken en worden betrokken bij de besluitvorming. Ook zijn zij mogelijk bevoegd gezag voor een deel van de benodigde vergunningen, ontheffingen of andere besluiten.</p> <p>Ook de huidige aardgasbuffer leidt tot regelmatig informeel contact met deze overheden over allerlei zaken omtrent het beheer van de aardgasbuffer. Dat zal naar verwachting bij de waterstofopslag niet anders zijn.</p>
22	<p>Gas blijkt kwikhoudend te zijn althans dat zijn de recente onderzoeksresultaten. Welke chemicaliën zijn er gemoeid met waterstof maar ook m.b.t. het maken/produceren van de nog te realiserende cavernes? Is dit schadelijk voor mens en dier?</p>	<p>Het maken van de nog te realiseren cavernes gebeurt met behulp van boorvloeistoffen op basis van zout, en is een standaardproces. De toetsing en vergunningverlening voor de specifieke samenstelling van die vloeistoffen is onderdeel van de WABO-vergunning van de booractiviteiten, die door Nobian worden aangevraagd.</p> <p>Bij de opslag van waterstof in cavernes wordt door EnergyStock geen chemicaliën toegevoegd aan de – door klanten aangeleverde - waterstof. Bij het uitzenden van waterstof vanuit de cavernes wordt dit gedroogd met ethyleenglycol. Dit vindt plaats in een gesloten systeem, waarbij de ethyleenglycol wordt hergebruikt, zodat er geen milieu effecten zijn.</p>
23	<p>Komen er afblaassystemen op waterstof cavernes? I.v.m. geluid voor onze paarden en hoeveel decibel geluid maken deze systemen?</p>	<p>Er wordt geen waterstof afgeblazen op de cavernelocaties. Aan de noordkant van de waterstofinstallatie komt een afblaassysteem dat vergelijkbaar is aan die op de huidige aardgasinstallatie. Alleen tijdens onderhoudswerkzaamheden of calamiteiten kunnen kleine hoeveelheden worden afgeblazen met beperkte geluidsoverlast. Voor onderhoudswerk geldt dat dit incidenteel en overdag plaatsvindt.</p> <p>Omdat dit incidentele kortstondige afblazen geen onderdeel is van de representatieve bedrijfssituatie wordt die geluidsbelasting niet meegenomen in de omgevingsvergunning Milieu als geluidsbelasting. De toetsing op de geluidscontouren zal plaatsvinden tijdens de behandeling van de WABO omgevingsvergunning en niet tijdens de MER.</p>
24	<p>Er wordt gesproken over 6 cavernes in de Notitie maar er is een vergunning voor 4 cavernes. In de</p>	<p>EnergyStock heeft licentie om tien cavernes te ontwikkelen voor de opslag van aardgas. Hiervan zijn er al zes gereed en in gebruik voor de opslag van aardgas. EnergyStock is op dit moment voornemens om de resterende vier cavernes te ontwikkelen voor de opslag van waterstof.</p>

	bijeenkomsten is er gesproken over consequent 4 cavernes. Waar komen de andere 2 cavernes en is hier al een vergunning voor aangevraagd?	De zes bestaande aardgascavernes zullen aanvullend worden medebestemd voor de opslag van waterstof. Deze cavernes kunnen dan afhankelijk van de marktomstandigheden in de toekomst worden omgebouwd voor de opslag van waterstof wanneer ze niet langer nodig zijn voor de opslag van aardgas.
25	Zowel Energystock als HyStock gaan het project coördineren, echter wie blijft er verantwoordelijk voor het project m.b.t. de omwonenden en het aanspreekpunt gedurende de hele looptijd?	EnergyStock en Nobian trekken gezamenlijk op bij de ontwikkeling van het project, maar hebben wel duidelijk een eigen taak. EnergyStock is verantwoordelijk voor de activiteiten gerelateerd aan opslag en Nobian gerelateerd aan zoutwinning. De omgevingsmanagers van Nobian (uitloof fase) en EnergyStock (ombouw- en opslagfase) zijn eerste aanspreekpunt voor omwonenden. Ze zijn te bereiken via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/contact Na oplevering van de cavernes en de installaties zal HyStock de cavernes huren van EnergyStock voor de opslag van waterstof. EnergyStock zal verantwoordelijk zijn voor de bedrijfsvoering van de waterstofopslag. Het eerste aanspreekpunt zal onveranderd de omgevingsmanager van EnergyStock blijven.
26	In het rapport Micro-seismisch meet netwerk Zuidwending, welke begin 2023 is uitgekomen met welke normen, kwaliteitseisen en onderzoeksresultaten/r apporten wordt dit vergeleken? Welke bureau of Organisatie is hierbij betrokken? Er staat namelijk geen bronvermelding bij!.	In de bodem vinden voortdurend (micro)trillingen plaats. De oorzaak kan liggen in natuurlijke processen en in ondergrondse activiteiten. Deze monitoren wij samen met onafhankelijke externe experts, waaronder Baker Hughes en het KNMI, met een microseismisch meetnetwerk. De gemeten trillingen zijn dusdanig zwak dat ze niet voelbaar zijn en niet kunnen leiden tot schade. Zie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/msm Baker Hughes is een specialistisch bureau dat het micro-seismische meetsysteem heeft geïnstalleerd. Zij geven bij EnergyStock en Nobian aan waar welke trilling is opgetreden. Het gaat daarbij niet om normen en vergelijkingen, maar om de zuivere meetgegevens. Die meetgegevens worden een op een gedeeld met het KNMI voor interpretatie. Het KNMI publiceert die data op haar website: https://www.knmi.nl/nederland-nu/seismologie/aardbevingen
27	In het rapport van Bestemmingsplan Geluidscontour Aardgasbuffer Zuidwending Nieuwe Pekela (onherroepelijk) vast gesteld op 04-11-2008 en goedgekeurd op 09-02-2009 staat dat de metingen worden verricht naar bodembeweging volgens een door Ministerie van Economische Zaken goedgekeurd meetplan. Onze vraag is welk meetplan is dat en waar is het ter inzage of graag ontvangen we de documentatie via de mail. Deel vraag: hoe krijgen we daar inzage in vanaf het moment van start van het meten.	Data over meetplannen die horen bij de winningsvergunning van de Zuidwending cavernes zijn te vinden op https://www.nlog.nl/index.php/meetplan-uitbreiding-winningsvergunning-adolf-van-nassau-iii-zuidwending . De meetregisters teruggaand tot 2010 zijn te vinden op https://www.nlog.nl/zuidwending Informatie wordt regelmatig met omwonenden gedeeld in bijpraatsessies, waar EnergyStock o.a. met de omgeving in gesprek gaat over zaken zoals bodemdaling. Deze informatie is ook terug te vinden op de website: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/bodemdaling

	<p>Dit bestemmingsplan is namelijk 30 jaar geldig na aanvang winning en/of opslag. Echter zijn er geen andere rapporten van bodembeweging inzichtelijk, echter waar kunnen we deze vinden? Of waar liggen ze ter inzage?</p>	
28	<p>In Artikel 41 van de Wet Geluidshinder, mag de geluidsbelasting niet hoger zijn dan 50 DB (A) ook na herziening van het bestemmingsplan. Welke organisatie heeft in het beleidsplan van 2009 het akoestisch onderzoek uitgevoerd en welke metingen zijn er verricht m.b.t. dieren welzijn, geluidnormen dieren en mens? Graag inzage in deze documenten.</p>	<p>Deze vraag gaat over de aardgasbuffer en is dus maar deels van toepassing op deze cNRD. Samenvattingen van deze rapporten die zijn gegenereerd ten tijde van de ontwikkeling van de aardgasbuffer zijn te lezen in de destijds uitgevoerde MER, zie verslag daarvan in sectie 5.9 van https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p13/p1390/1390-072mer.pdf.</p> <p>Hetzelfde document is in hogere resolutie te zien op https://docplayer.nl/4193220-Milieu-effectrapportage-uitbreiding-aardgasbuffers-zuidwending.html</p> <p>De geluid gerelateerde metingen van bestaande geluidsniveaus en modellering van de te verwachten geluidsniveaus na inbedrijfname van de aardgasbuffer is destijds verricht door bureau Peutz (4 oktober 2004). Het rapport is in te zien via deze link: https://www.energiebufferzuidwending.nl/bibliotheek en dan bij downloads klikken op geluidsrapport.</p>
29	<p>Wie is het aanspreekpunt van de Gemeente Veendam voor EZK en Energystock en nu ook HyStock?</p>	<p>EnergyStock heeft op bestuurlijk niveau contact met het college van B&W. Tot nu toe is overleg gevoerd met de burgemeester en/of een of meer verantwoordelijke wethouders.</p> <p>Zelf kunt u contact opnemen met de gemeente Veendam en uw vragen stellen via het contactadres dat u kunt vinden op de website van de gemeente: https://www.veendam.nl/Onderwerpen/Contact_met_de_gemeente/Contact_en_openingstijden</p>
30	<p>Waarom heeft de Gemeente Veendam de omwonenden niet gevraagd naar hun bevindingen of hebben we een contactpersoon binnen de Gemeente waar we terecht kunnen?</p>	<p>Het is de taak van de initiatiefnemer om de omgeving bij het project te betrekken (participatie). EnergyStock heeft in samenspraak met EZK voor dit project een participatietraject opgesteld. Daarnaast zijn er de formele inspraakmomenten als er (ontwerp)documenten ter inzage worden gelegd voor 6 weken. U kunt zich overigens tot de gemeente wenden met vragen over uw woonomgeving, waaronder dit project.</p>
31	<p>In het Bestemmingsplan van 2010, welke leidend is, zijn instanties zoals de Gemeente, Provincie, waterschap en EZK met elkaar in gesprek. Zijn de omwonenden daar ook in meegenomen? Zo ja waar is dat ter inzage en wanneer dit niet het geval is, waarom niet?</p>	<p>Dit bestemmingsplan uit 2010 heeft de gebruikelijke procedure doorlopen conform de Wet ruimtelijke ordening. Een ieder heeft de gelegenheid gehad tot inspraak. Het heeft in 2009/2010 ter inzage gelegen, eerst als ontwerp en daarna als definitief plan, waarbij in die periode inspraak en bezwaar mogelijk zijn geweest. Na vaststelling van het definitieve bestemmingsplan in 2010 en de eventuele bezwaar- en beroepsprocedure is dit bestemmingsplan onherroepelijk geworden. De op dit moment van kracht zijnde bestemmingsplannen zijn te zien op https://www.ruimtelijkeplannen.nl/view (zoek op Zoutweg 3 Veendam)</p>
32	<p>Energystock heeft pas bijpraatsessies vanaf</p>	<p>Op de projectenpagina over waterstofopslag staat informatie over dit voornemen vanaf 2017, toen de eerste bijpraatsessie</p>

	april 2017 op de site staan ter inzage. De vraag is waar het te vinden is vanaf 2009 tot 2017? Waar kunnen we dat vinden ter inzage?	hierover is georganiseerd. Zie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/projecten/ontwikkel-n-caverne-voor-waterstofopslag Oudere informatie, waaronder eerder georganiseerd bijpraatsessies vanaf 2006 over de aardgasopslag, vindt u in de bibliotheek op de website: https://www.energiebufferzuidwending.nl/bibliotheek
33	Wie was voor april 2017 eigenaar? De NAM zelf? Waar kunnen we de gegevens en notulen vinden die bekend zijn m.b.t. de activiteiten van de tijd voor Energystock het over nam? Dus voor april 2017. Dit is immers ook een volle dochter onderneming van de NAM	EnergyStock is een 100% dochteronderneming niet van de NAM, maar van N.V. Nederlandse Gasunie. In 2014 heeft EnergyStock haar huidige naam gekregen. Daarvoor was de naam Gasunie Zuidwending B.V. NAM B.V. is een joint venture van Shell en ExxonMobil en staat helemaal los van Gasunie of EnergyStock. NAM is geen eigenaar (geweest) van het bedrijf of installaties en cavernes welke EnergyStock in eigendom toebehoren. NAM heeft een gaswinninglocatie aan de Noorderwijkweg. Deze staat los van de installaties van EnergyStock en Nobian.
34	Voor ons zijn de paarden een bron van inkomsten en ontvangen we graag de kwaliteitseisen, kwaliteitsnormen en het uitgewerkte plan welke punten u in de Notitie wil onderzoeken.	In de cNRD wordt een voorstel gedaan wat er in de MER wordt onderzocht. Dit wordt waar nodig via de ontvangen zienswijzen aangepast tot de definitieve NRD. In die notitie staat beschreven wat we in de MER onderzoeken. De toegepaste eisen en normen zullen overeenkomen met alle toepasselijke wet- en regelgeving, welke zullen worden vermeld in het MER zelf.
35	We gaan er ook vanuit dat daar al een uitwerking voor is aan welke normen en kwaliteitseisen u de punten meet en onderzoekt en wie hier op toe ziet. Als die punten nu uitgewerkt waren in deze notitie dan kan je een gerichte zienswijze schrijven. Nu is het zo breed dat zowel u, als wij er alle kanten mee uit kunnen. Dat lijkt ons niet wenselijk. Wanneer u de te onderzoeken punten heeft uitgewerkt ontvangen we deze graag als nog voor inzage.	De definitieve NRD geeft aan wat er onderzocht wordt in de MER. De details waar u waarschijnlijk naar zoekt zijn straks in de MER te vinden bijvoorbeeld onderzoeksresultaten en de daaraan ten grondslag liggende wet- en regelgeving. Deze documenten zullen na de uitvoering daarvan te zijner tijd ter inzage liggen als concept-MER via de gebruikelijke kanalen. Er komt geen apart document voor de indiener met verdere informatie.
202301300		
1	Als direct omwonende maken wij ons zorgen over de aantasting van de leefomgeving. Ondanks dat we begrijpen dat de bodem onder onze woning zeer geschikt is vinden we dat de opslag van waterstof niet in	Wij begrijpen dat de ontwikkeling van dit project effecten kunnen hebben op omwonenden. De MER zal deze in kaart brengen en toetsen of alle belangen correct worden gewogen. Er komt geen caverne onder woonpercelen van omwonenden.

	<p>dergelijke woonomgeving thuis hoort. Een van de beoogde cavernes ligt ongeveer onder onze woning en de 3 voorgenomen pads komen allen binnen een straal van 500 m. Er zijn voorbeelden genoeg in onze provincie waaruit achteraf blijkt dat er verkeerde keuzes gemaakt zijn. Er is veel onduidelijkheid. Binnen een straal van 10 km zijn wij reeds enorm geraakt door tientallen windmolens, zonneparken, bodemdalingen zoutwinning, gasopslag. Dit alles maakt ons gebied niet aantrekkelijker om te wonen.</p>	
2	<p>Dit stuk Ommelanderwijk wordt (nog meer) een industrieterrein. Indien de pads worden geplaatst dan uiteraard beperkt zichtbaar maken, dus door ze in de grond te laten verzinken/of gedeeltelijk en bovengrondse buizen te camoufleren, hetzij door groene wegvallende kleur en zo min mogelijk behuizing (deze zover mogelijk te laten verzinken). Ondanks dat dit eerder werd weggevaagd tijdens info-avonden is onderzoek naar deze mogelijkheden hiervoor zeker op z'n plaats. Mag zeker gevraagd worden door omwonenden; zij hebben dagelijks zicht op de pads! De direct omwonenden moeten allen gehoord worden hierover, d.m.v. bij huis-aan- huis gesprekken. Zo kan ook beter gefilterd worden wie er dichtbij woont.</p>	<p>Wij begrijpen de zorgen over een zorgvuldige inpassing van de installaties in het landschap. Net als bij de ontwikkeling van Aardgasbuffer Zuidwending zal voor de inpassing van de waterstof gerelateerde installaties een landschappelijk inpassingsplan worden opgesteld. EnergyStock streeft ernaar de inpassing zorgvuldig en met oog voor verschillende belangen in de omgeving vorm te geven.</p> <p>Arcadis, dat ook voor de bestaande installaties de landschappelijke inpassing heeft uitgewerkt, wordt gevraagd hoe de locatie ingericht en omgeven kan worden om het aanzicht zo goed mogelijk in het landschap in te passen. De uitkomsten zullen stap voor stap met de omgeving worden gedeeld.</p> <p>Voor de gasopslaginstallatie is eerder een ontwerp gemaakt en dit wordt betrokken bij het ontwerp van de waterstofinstallatie. Eerst was de gedachte dat er een noord-zuid doorkijkje moest blijven, later heeft EnergyStock ook bomen aan de voorzijde (oost-west) toegevoegd. Er is gekozen voor zeven verschillende soorten bomen met verschillende bloeitijden, waaronder de els, berk, boswilg en de moeraseik. Deze bomen zullen over enige jaren als ze wat groter zijn een mooie zichtbepalende uitstraling geven.</p> <p>Langs de installatie(s) is/worden aarden wallen gelegd om deze aan het zicht te onttrekken. Een aantal bewoners heeft aangegeven om nog meer bomen te planten om de installaties aan het zicht te onttrekken. EnergyStock antwoordt dat er verschillende belangen spelen. Enerzijds die van bewoners, maar ook die van faunabeheerders en agrariërs. De gronden zijn van laatstgenoemde en bomen geven overlast op hun grond (loof, zaden). EnergyStock geeft aan dat er rekening moet worden gehouden met de belangen van alle partijen en zal dit in overleg met hen doen.</p>

		De cavernepads worden op maaiveld ingericht en zullen zorgvuldig landschappelijk worden ingepast, waarbij zoveel als mogelijk rekening zal worden gehouden met de belangen van betrokkenen.
3	In onze omgeving leven veel dieren, reeën, vossen, vogels, hazen, etc. Tijdens de werkzaamheden zullen deze dieren verstoord worden in hun habitat. Ook nadien is hun leefomgeving veranderd. Naast deze dieren staan ook paarden en koeien in de directe omgeving of bovenop de cavernes.	Hier zal rekening mee worden gehouden. De MER is expliciet bedoeld om tevens de gevolgen voor de flora en fauna in kaart te brengen en te beoordelen. Gasunie heeft een ecooloog in dienst die maatregelen zal voorstellen en zal toezien op de naleving hiervan. Niet is uitgesloten dat tijdens de bouwperiode de dieren enige hinder daarvan zullen ondervinden.
4	Verder vinden wij dat er zeer nadrukkelijk aandacht moet zijn voor lucht-licht vervuiling en geluid.	<p>Net zoals bij de installatie voor de opslag van aardgas in cavernes, zal bij het ontwerp van de installatie voor de opslag van waterstof rekening worden gehouden met het voorkómen van lichtoverlast. In principe is de installatie 's nachts niet verlicht.</p> <p>Nobian gaat in 2024 evaluatieboringen verrichten en na 2026 de productieboringen voor de nieuwe cavernes. Dergelijke boringen hebben in het verleden tot tijdelijke licht-overlast geleid, met name gedurende de nachtelijke uren. De bouwlocaties waren verlicht omdat de booractiviteiten uit technisch oogpunt niet kunnen pauzeren. EnergyStock gaat in overleg met Nobian om deze overlast bij de voorgenomen boringen zoveel mogelijk te voorkómen. Ook tijdens de bouwfase van de installatie voor waterstofopslag zal rekening worden gehouden met het voorkómen van hinder door licht van de bouwactiviteiten.</p> <p>In het MER zal onderzocht worden wat de impact van geluid zal zijn. Ook zal het MER maatregelen in kaart brengen om deze effecten indien noodzakelijk af te zwakken. Daarvoor geldt bovendien ook dat door het bevoegd gezag voorschriften zullen worden opgenomen over welke maatregelen de initiatiefnemer moet treffen om overlast te beperken.</p> <p>Ter voorbereiding op de MER en het vergunningentraject is het aspect geluid al vanaf het begin van het ontwerp een belangrijk onderwerp. Op basis van de te verwachten geluidsbronnen is een aanzet gemaakt van een geluidsmodel dat verder wordt verfijnd naarmate er meer gegevens bekend zijn. Op deze wijze wordt voortdurend gemonitord of het te verwachten geluid binnen de eisen uit wet en regelgeving zal blijven. EnergyStock heeft daarnaast TNO ingeschakeld om in het ontwerp al elementen in te brengen om laagfrequente trillingen en brongeluid al zoveel mogelijk te beperken. Deze activiteiten zullen in de MER verder worden onderzocht. In het kader van de MER wordt een uitgebreide geluidstudie gedaan. Hieruit komt een geluidscontour die wordt vastgelegd in het ruimtelijk plan (projectbesluit). Wanneer (nu of in de toekomst) overlast van geluid wordt ervaren, kan contact worden opgenomen met EnergyStock. Zie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast</p>
5	Wat doen de trillingen tijdens de boringen met	Wij begrijpen zorgen over trillingen. Onderzoek naar bodemtrillingen maakt onderdeel uit van het MER. EnergyStock

	<p>onze woningen, daar kan niemand ons een duidelijk antwoord op geven. Door de zoutwinning, etc. is er sprake van gestapelde mijnbouw, waar nog weinig kennis over is op de lange termijn. Wij willen daar meer duidelijkheid over de gevolgen van deze zaken. Vervolgens willen we graag duidelijkheid over geluid, trillingen en bodembewegingen nadat de cavernes in werking zijn gesteld.</p>	<p>voert het project uit naar de laatste stand van de techniek, en met gebruik van alle beschikbare kennis over deze technische onderwerpen. De opslag van aardgas in zoutcavernes vindt plaats sinds 2010. Hierbij zijn in al die jaren geen veiligheidsproblemen geweest, waarmee is aangetoond dat deze cavernes veilig zijn te bedrijven. Ook in het buitenland, waaronder Duitsland, wordt gasopslag al vele jaren succesvol toegepast.</p> <p>In de bodem vinden voortdurend (micro)trillingen plaats. De oorzaak kan liggen in natuurlijke processen en in ondergrondse activiteiten. Deze worden gemonitord door EnergyStock j samen met externe experts, waaronder het KNMI, met een micro-seismisch meetnetwerk. De gemeten trillingen zijn dusdanig zwak dat ze niet voelbaar zijn en niet kunnen leiden tot schade. Zie: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/msm</p> <p>Trillingsmeters aan de oppervlakte (bijvoorbeeld op de buitenmuur van woningen) kunnen detecteren of er zich significante trillingen voordoen als gevolg van niet-ondergrondse bronnen, bijvoorbeeld verkeer. EnergyStock zal hiervoor een plan ontwikkelen. Er is hier geen wet- en regelgeving voor, wel een SBR Trillingsrichtlijn A: Schade aan bouwwerken. Verdere details hiervan (zoals het gebied waar dit van toepassing is, wat voor apparatuur hiervoor geschikt is, wie dit uitvoert en praktische details) zullen worden ontwikkeld en gecommuniceerd met de omwonenden. Dit is niet onderdeel van de MER zelf.</p> <p>Er is in dit gebied sprake van stapeling van mijnbouwactiviteiten bij Zuidwending; uitlopers van Annerveenscheveld (NAM), Groninger gasveld (NAM), zoutwinning (Nobian), gasopslag (EnergyStock) en in toekomst waterstofopslag (EnergyStock) en mogelijk persluchttopslag (Corre Energy) terwijl eromheen ook windturbines staan en er zonneparken zijn en worden ontwikkeld.</p> <p>EnergyStock werkt conform mijnbouwvergunningen en de toezichthouder Staatstoezicht op de Mijnen houdt toezicht op de activiteiten van EnergyStock, net als bij de andere mijnbouwbedrijven.</p> <p>In het kader van de MER wordt een uitgebreide bodemstudie uitgevoerd waarbij de zoutwinning gaswinning, gasopslag en de waterstofopslag worden meegenomen. Die studie moet inzicht geven in de effecten van voornoemde activiteiten op de bodem. De effecten van persluchttopslag worden meegenomen, afhankelijk van het wel of niet doorgaan van dat initiatief. In deze studie zal ieders aandeel in de bodemdaling inzichtelijk worden gemaakt, hetzelfde geldt voor de cumulatieve effecten.</p> <p>In juni 2021 heeft EnergyStock een bijpraatsessie gehouden over bodemdaling. De presentaties en het verslag van de bijeenkomst staan op de website: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/bodemdaling</p>
6	<p>Ons gebied valt in het Groningergasveld en wij hebben sinds 10 jaar schade aan onze woning, waarmee wij met IMG niet uitkomen (niet aardbevings-</p>	<p>EnergyStock is voornemens om nulmetingen uit te voeren voorafgaand aan de start van het project om de uitgangssituatie van schade aan woningen vast te stellen. Verdere details hiervan (zoals het gebied waar dit van toepassing is, de expertisehouder die deze nulmetingen kan verrichten, de tijdsschaal en praktische details) zullen worden</p>

	gerelateerd). Wij willen dan ook dat op voorhand nul-metingen worden uitgevoerd en ev. trillingsmeters op de woning wordt geplaatst	ontwikkeld en gecommuniceerd met de omwonenden. Dit is niet onderdeel van de MER zelf. Zie voor bodemtrillingen, trillingsmeters: antwoord 202301300-5.
7	Daarnaast is het oprichten van een schadefonds een MUST en geen doorverwijzing naar de Commissie Mijnbouwschade, wat het voornemen is door jullie om bij aan te sluiten. Omwonenden hebben recht om te weten waardoor er sinds 10 jaar schades aan de woningen zijn ontstaan. Door de parlementaire enquête gaswinning weten we dat we veel meer vooraf moeten bekijken en zaken (beter) moeten regelen. We willen een regeling voor de waardedaling van onze woning; het weidse landschappelijke wordt omgezet in uitzicht op een industrieterrein. Het is een feit dat de woningen minder waard worden door deze situatie; dat moet ruimhartig worden gecompenseerd	EnergyStock is samen met Nobian als vergunninghouders verantwoordelijk voor de afgesloten/verlaten caveerne tot een zeer ruime tijd na afsluiting van de cavernes (artikel 33 Mijnbouwwet). Ze staan daarmee dus financieel garant. In het extreme geval van faillissement van het mijnbouwbedrijf is voorzien in een waarborgfonds mijnbouwschade conform hoofdstuk 9 van de Mijnbouwwet. Ook na het verlaten/afsluiten van een caveerne blijft EnergyStock geruime tijd verantwoordelijk voor de gevolgen. Dit wordt vastgelegd in een abandonneringsplan (ook wel Sluitingsplan genoemd in de Mijnbouwwet) De termijn waarin de vergunninghouder verantwoordelijk is voor de caveerne wordt bepaald door de vergunningverlener en toezichthouder, maar is rond de 30 jaar na afsluiting. Mocht de opslag van waterstof onverhoopt leiden tot aantoonbare waardedaling van uw woning, dan kan EnergyStock daarvoor aansprakelijk gesteld worden. Momenteel heeft EnergyStock een eigen schadeprocedure. Meldingen kunnen worden gedaan via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast . Voor afhandeling is een procedure opgesteld, die kan worden opgevraagd via voornoemde website. Binnen de schade procedure is voorzien in een vast aanspreekpunt aan de zijde van EnergyStock. EnergyStock is in gesprek met EZK en de commissie Mijnbouwschade om schadeafhandeling door dit onafhankelijke loket te laten beoordelen. Vanaf dan geldt: Bij vermoeden van schade door olie-, gas- of zoutwinning buiten het effectgebied van het Groningenveld kan daarvan melding worden gedaan bij de Commissie Mijnbouwschade. De commissie onderzoekt de melding en geeft een onafhankelijk advies over de grote van de schade en of deze veroorzaakt is door mijnbouw. De betrokken mijnbouwbedrijven volgen het advies van de commissie en vergoeden de schade. Zoutwinning door Nobian valt al onder dit loket Schades die toe te wijzen zijn aan gaswinning uit het Groningenveld, de gasopslag Norg kunnen worden gemeld bij het Instituut Mijnbouwschade (IMG). Het IMG beslist over de schademelding. Schade als gevolg van Mijnbouwactiviteiten anders dan Groningenveld of gasopslag Norg valt onder Commissie Mijnbouwschade. De commissie Mijnbouwschade en het IMG fungeren hierbij feitelijk als een loket en hanteren een 'no wrong door' principe.
202301348 (gemeente Veendam)		
1	Wij zien het belang van de transitie naar alternatieve energiebronnen als waterstof als duurzaam alternatief voor fossiele brandstoffen en als energiedrager van de	Ter kennisname.

	<p>toekomst. Ondergrondse zoutcavernes zijn een bewezen veilige methode voor het opslaan van gassen. Deze vorm van opslag vindt reeds plaats in energiebuffer Zuidwending. De omvang van deze ondergrondse zoutberg en de samenstelling daarvan, maken deze locatie uniek in Nederland om op korte termijn ingezet te kunnen worden voor ondergrondse opslag van waterstof. Veiligheid voor mens, milieu en de maatschappelijke en bebouwde omgeving staan voor ons college voorop.</p>	
2	<p>Cumulatieve effecten mijnbouw: Zoals bekend vinden ter plaatse van de energiebuffer Zuidwending meerdere initiatieven plaats in de ondergrond. Daarnaast heeft het gebied ook te maken met de effecten van de aardgaswinning uit het Groningen gasveld, in de vorm van bodemdaling en -trillingen. Ook wordt de ontwikkeling van perslucht opslag door Corre Energy B.V. genoemd in de C-NRD. Over dit initiatief hebben wij gezamenlijk met de gemeente Pekela op 2 maart 2023 een brief gestuurd aan staatssecretaris Vijlbrief van EZK. Deze brief is bijgevoegd. Wij vinden het van belang om de effecten van al deze plannen en activiteiten op het milieu in kaart te brengen. Zodat deze effecten tijdig vertaald kunnen worden naar maatregelen, zoals bijvoorbeeld het op peil</p>	<p>In het MER zullen de (cumulatieve) effecten van al deze activiteiten worden onderzocht en getoetst.</p>

	houden van de grondwaterstanden door waterschap Hunze & Aa's.	
3	De C-NRD benoemt de geluidseffecten naar de omgeving voor het aanleggen van de cavernes, het gereedmaken voor eerste gebruik en de operationele fase van het project. Graag zouden wij ook specifiek onderzoek in het MER opgenomen zien voor de productie van laagfrequent geluid en de effecten daarvan op de omgeving, zowel in de realisatiefase als tijdens de operationele fase.	<p>In het MER zal onderzocht worden wat de impact van geluid zal zijn. Ook zal het MER maatregelen in kaart brengen om deze effecten indien noodzakelijk af te zwakken. Daarvoor geldt bovendien ook dat door het bevoegd gezag voorschriften zullen worden opgenomen over welke maatregelen EnergyStock moet treffen om overlast te beperken.</p> <p>Ter voorbereiding op de MER en het vergunningentraject is het aspect geluid al vanaf het begin van het ontwerp een belangrijk onderwerp. Op basis van de te verwachten geluidsbronnen is een aanzet gemaakt van een geluidsmodel dat verder wordt verfijnd naarmate er meer gegevens bekend zijn. Op deze wijze wordt voortdurend gemonitord of het te verwachten geluid binnen de eisen uit wet en regelgeving zal blijven. EnergyStock heeft daarnaast TNO ingeschakeld om in het ontwerp al elementen in te brengen om laagfrequente trillingen en brongeluid al zoveel mogelijk te beperken. Hieruit komt een geluidscontour die wordt vastgelegd in het ruimtelijk plan (projectbesluit).</p>
4	Zoals eerdergenoemd in deze brief, vinden er meerdere vormen en effecten van mijnbouwactiviteiten plaats op de locatie Zuidwending/Ommeland erwijk. De gemeente Veendam pleit al jaren voor het realiseren van één loket waar inwoners schade aan hun panden kunnen melden. Bij de afhandeling van deze schadegevallen zal het bewijsvermoeden onverkort van toepassing moeten zijn. Gelet op de problematiek in Groningen als gevolg van de aardgaswinning, zien wij dit voorwaardelijk voor het creëren en behouden van maatschappelijk draagvlak vanuit omwonenden voor dit project en toekomstige plannen voor het gebruik van de ondergrond.	<p>Momenteel heeft EnergyStock een eigen schadeprocedure. Meldingen kunnen worden gedaan via: https://www.energiebufferzuidwending.nl/onze-omgeving/melden-schade-of-overlast. Voor afhandeling is een procedure opgesteld, die kan worden opgevraagd via voornoemde website.</p> <p>EnergyStock is in gesprek met EZK en de commissie Mijnbouwschade om schadeafhandeling door dit onafhankelijke loket te laten beoordelen. Vanaf dan geldt: Bij vermoeden van schade door olie-, gas- of zoutwinning buiten het effectgebied van het Groningenveld kan daarvan melding worden gedaan bij de Commissie Mijnbouwschade. De commissie onderzoekt de melding en geeft een onafhankelijk advies over de grote van de schade en of deze veroorzaakt is door mijnbouw. De betrokken mijnbouwbedrijven volgen het advies van de commissie en vergoeden de schade. Zoutwinning door Nobian valt al onder dit loket</p> <p>Schades die toe te wijzen zijn aan gaswinning uit het Groningenveld, de gasopslag Norg kunnen worden gemeld bij het Instituut Mijnbouwschade (IMG). Het IMG beslist over de schademelding. Schade als gevolg van Mijnbouwactiviteiten anders dan Groningenveld of gasopslag Norg valt onder Commissie Mijnbouwschade. Bij het IMG geldt de omgekeerde bewijslast. De commissie Mijnbouwschade en het IMG fungeren hierbij feitelijk als een loket en hanteren een 'no wrong door' principe.</p>
5	Afsluitend bepleiten wij de totstandkoming van een integrale werkgroep voor het betreffende gebied, waarin zowel de betrokken mijnbouwbedrijven als overheden (provincie,	EZK neemt dit punt mee en komt hierop terug tijdens bestuurlijk overleg.

	gemeenten, waterschap) vertegenwoordigd zijn.	
Advies Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie MER)		
	Het advies van de Commissie MER vindt informatie over de geologie van de ondergrond een belangrijk punt bij de ontwikkeling van de cavernes. Deze informatie is van groot belang om de risico's van ondergrondse opslag en de daar aan gerelateerde bodemdaling te kunnen voorspellen.	Initiatiefnemers voeren hiertoe een integrale bodemstudie uit, zie antwoord bij 2023011267-4.
	De Commissie MER wijst verder op het invullen van kennisleemtes. Het gaat dan om de lange termijn risico's.	Initiatiefnemers hebben onderzoeken uitstaan waarmee de benodigde kennis wordt verkregen.
	Tot slot wijst de Commissie MER op het kunnen ingrijpen bij lekkages. Ze adviseert een hierop gericht meet- en monitoringsprogramma op te stellen.	Initiatiefnemers zullen onderzoek doen naar een geschikte detectiemethodiek en gaan het bestaande seismische meetnet uitbreiden. Zie antwoord bij 202301300-5.